

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 53824-11-24

לפני: כבוד המשנה לנשיא נעם סולברג
כבוד השופט עופר גרוסקופף
כבוד השופטת רות רונן

המערערת: עירית לוד

נגד

המשיב: תמיר מאור

ערעור על החלטתו של בית המשפט המחוזי מרכז בלוד מיום
27.6.2024 בת"צ 51068-12-18 שניתנה על ידי כבוד השופטת
הבכירה מיכל נד"ב

תאריך ישיבה: ט"ו אלול התשפ"ה (8.9.2025)

בשם המערערת: עו"ד אורי הברמן

בשם המשיב: עו"ד יעל דיין

פסק-דין

השופט עופר גרוסקופף:

כיצד יש לחשב את הגמול ושכר הטרחה הנפסקים לתובע המייצג ולבא הכוח המייצג בתביעות הנגשה המסתיימות בסעד שאינו כספי? ובאיזה אופן, אם בכלל, יש להתחשב לעניין הגמול ושכר הטרחה בהתחייבויות הנתבע המוסיפות על דרישות הדין ("הטבות בעין") הכלולות בהסדר הפרשה? על שאלות אלו נסוב הערעור שלפנינו שהוגש על החלטתו של בית המשפט המחוזי מרכז בלוד (כב' השופטת הבכירה מיכל נד"ב) מיום 27.6.2024 בת"צ 51068-12-18.

הרקע בתמצית

1. ביום 23.12.2018 הגיש המשיב, מר תמיר מאור (להלן: התובע המייצג), בקשה לאישור תובענה ייצוגית נגד המערערת, עיריית לוד (להלן: עיריית לוד או העירייה), לפי פרט 9(1) בתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות ייצוגיות או החוק) שעניינו ב"תביעה בעילה לפי פרקים ד', ה' או ה' לחוק שוויון זכויות

לאנשים עם מוגבלות" (להלן: בקשת האישור). על פי הנטען בבקשת האישור, עיריית לוד לא הנגישה כנדרש, עבור בעלי מוגבלות בניידות, את תחנות האוטובוס לקווים עירוניים בתחום שיפוטה, וזאת בניגוד להוראות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998 (להלן: חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות) ולתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (הסדרת נגישות לשירותי תחבורה ציבורית), התשס"ג-2003 (להלן: תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות), אשר קובעות הן את דרך ההנגשה והן את לוחות הזמנים לביצועה.

2. לאחר שאושר ניהול התובענה הייצוגית בהחלטת בית המשפט קמא מיום 3.11.2021 (להלן: החלטת האישור), פנו הצדדים להידברות ישירה ביניהם, אשר הולידה הסדר פשרה שהוגש לאישורו של בית המשפט קמא ביום 16.3.2023. הסדר הפשרה (אשר תוקן בהמשך בעקבות הערות היועצת המשפטית לממשלה), קובע כי העירייה תפעל לביצוע סקר נגישות של תחנות האוטובוס שבתחומה המיועדות לקווים עירוניים, ובהתאם לו תדאג לתקן את מלוא הליקויים שיתגלו על פי לוחות הזמנים שהוגדרו. בנוסף, ועל אף שאינה מצווה לכך על פי דין, התחייבה העירייה להקים, בתוך תקופה מוגדרת, מתחם ציבורי לכלל האוכלוסייה ובו מתקני משחק וכושר ייעודים המתאימים לאנשים עם מוגבלות בניידות, וזאת בסכום שלא יפחת מ-4 מיליון ש"ח (להלן: המתחם הציבורי). להרחבה ראו נוסח מתוקן המצורף לבקשה מיום 4.3.2024. הסדר הפשרה, לאחר תיקוניו, יכונה להלן: הסדר הפשרה).

3. ביום 5.3.2024 אושר הסדר הפשרה, ולאחר מכן, בהיעדר הסכמות ביניהם, הגישו הצדדים טיעונים לעניין שיעורי הגמול ושכר הטרחה. תחילה ביקש התובע המייצג גמול ושכר טרחה בשיעור כולל של 25% (בתוספת מע"מ), אשר ייגזר מסכום ההשקעה המינימאלי שהוקצה להקמת המתחם הציבורי (דהיינו, 4 מיליון ש"ח), וזאת בהישענותו על שיטת האחוזים שנקבעה בע"א 2046/10 שמש נ' רייכרט, פ"ד סה(2) 681 (2012) (להלן: עניין רייכרט). בתגובה לטענת העירייה לפיה יש להתחשב בעובדה שמדובר בכספים המשולמים מן הקופה הציבורית, הסכים התובע המייצג לדרוש אך 2/3 מהסכום שהיה מתקבל לפי נוסחת האחוזים שנקבעה בעניין רייכרט, וזאת בהתבסס על ע"א 603/24 עיריית ראשון לציון נ' נחום (25.3.2024) (אשר עסק בקביעת גמול ושכר טרחה בתובענה ייצוגית נגד רשות להשבת סכומים שנגבו שלא כדין, אשר הסתיימה בפסק דין לטובת הקבוצה) (להלן: עניין נחום). לחלופין, ולאור טענת העירייה כי אין מקום לעשות שימוש בשיטת האחוזים שנקבעה בעניין רייכרט, טען התובע המייצג כי יש להעמיד את הגמול ושכר הטרחה על סכום כולל של 600,000 ש"ח (בתוספת מע"מ), בהיקש מפסק

הדין בע"א 799/24 סחייק נ' עיריית תל אביב יפו (20.3.2024) (בו נפסקו גמול ושכר טרחה בעקבות הסדר פשרה על בסיס השיטה הגלובלית).

4. ביום 27.6.2024 ניתנה החלטתו של בית המשפט קמא. לאחר שדן בשיקולים השונים לפסיקת גמול ושכר טרחה שנקבעו בחוק ובפסיקה, וכן בטעמים נוספים הרלוונטיים לנסיבות העניין – ובכלל זה, העובדה שהכספים המשולמים על ידי העירייה הם כספי הקופה הציבורית; העובדה שמצויים אנו בשלב שלאחר אישור ניהול התובענה הייצוגית; וכן שוויו של המתחם הציבורי שיוקם – מצא בית המשפט קמא כי יש לפסוק לתובע המייצג גמול בסך 160,000 ש"ח ולבאת הכוח המייצגת שכר טרחה בסכום של 480,000 ש"ח (בתוספת מע"מ), המשקפים יחד כ-16% מהעלות המינימאלית להקמת המתחם הציבורי. כן נקבע כי משכר הטרחה יופחת סכום של 30,000 ש"ח ששולם בהתאם להחלטת האישור, וכי מלוא הגמול ו-60% משכר הטרחה ישולמו בתוך 14 יום ממתן ההחלטה, כאשר יתרת שכר הטרחה תועבר לאחר השלמת כלל התחייבויות העירייה (כשזו צמודה למדד המחירים לצרכן).

על החלטה זו נסוב הערעור שלפנינו.

טענות הצדדים בערעור

5. בערעור, שהוגש על ידי העירייה, נטען כי על אף שבית המשפט קמא לא ציין זאת במפורש, הלכה למעשה הוא קבע את הגמול ושכר הטרחה על פי שיטת האחוזים שנקבעה בעניין רייכרט, וכי במקרה דנן לא היה מקום לעשות כן בהיעדרו של סעד כספי שנפסק לטובת הקבוצה. לחלופין, נטען כי אף אם היה מקום לעשות שימוש בשיטת האחוזים, אין לגזור את הגמול ושכר הטרחה מעלות הקמתו של המתחם הציבורי, המיועד לכלל בעלי המוגבלויות ותושבי העיר, ואשר הקמתו היא חלק מהפעילות המקובלת שעל עירייה לבצע בעבור תושביה (כך שמדובר בהסטת תקציבים פנימית גרידא, להבדיל מהעברת כספים לגורם חיצוני), הגם שיש להתחשב בכך במידה מסוימת לצורך הערכת התועלת לקבוצה. לפיכך, ובשים לב לתשומות הנמוכות שהושקעו לשיטת העירייה בניהול ההליך; לסיכון הנמוך שנטלו על עצמם התובע ובאת הכוח המייצגים; להיעדרה של פנייה מוקדמת; ולעובדה שמדובר ברשות מקומית עם אמצעים מוגבלים אשר כספיה הם כספי הציבור – סבורה העירייה כי להעמיד את הגמול על 30,000 ש"ח ואת שכר הטרחה על 180,000 ש"ח (בתוספת מע"מ).

6. התובע המייצג, בתגובה, גורס כי אין לפנינו כל נסיבה חריגה המצדיקה להתערב בשיקול הדעת הרחב המוקנה לבית המשפט קמא בפסיקת גמול ושכר טרחה. בתוך כך, נטען כי בית המשפט קמא היה רשאי לאמץ בנסיבות העניין את שיטת האחוזים שנקבעה בעניין דייכרט, אם כי הכרעתו לא נשענה אך על שיטה זו אלא על מכלול של שיקולים; ואף אם בית המשפט קמא היה מתחשב אך בהתחייבות העירייה לפעול להנגשת כלל תחנות האוטובוס שבתחום שיפוטה (מבלי לתת משקל להקמת המתחם הציבורי), בנסיבות העניין התובע ובאת הכוח המייצגים היו זכאים לגמול ושכר טרחה בהיקף שנפסק להם, בהשוואה לסכומים שנפסקו בתובענות ייצוגיות אחרות שהוגשו נגד רשויות מקומיות. עוד נטען כי בצדק התייחס בית המשפט קמא לעלות הקמת המתחם הציבורי כשיקול רלוונטי, וכי יש לדחות את טענת העירייה לפיה מדובר רק בהסטת תקציבים פנימית, שכן מאליו ברור כי כל סעד המושג על רשות ציבורית כרוך בהסטת משאבים, וכי זו תכליתה של התובענה הייצוגית מהסוג בו עסקינן. כן נטען כי אין לזקוף לחובתו של התובע המייצג את נכונותו להתחשב בהעדפת העירייה להקים את המתחם הציבורי, חלף מתן פיצוי כספי, בשל קשיים שבהם זו מצויה. על כל פנים, סבור התובע המייצג כי הקמת המתחם הציבורי מהווה הטבה משמעותית לחברי הקבוצה (ולאנשים עם מוגבלויות בכלל) וערכה גבוהה בעשרות מונים הן מעלותה והן מהתועלת שהייתה צומחת לחברי הקבוצה לו היו מקבלים סעד כספי, אשר היה מתחלק ביניהם לכדי סכום שאיננו משמעותי ביחס לכל אחד מהם.

7. למען שלמות התמונה יצוין כי ביום 27.3.2025 הגישה העירייה לבית המשפט קמא הודעת עדכון במסגרתה מסרה כי ערכה סקר נגישות מקיף ל-175 תחנות אוטובוס עירוניות שבתחום שיפוטה, אשר מתוכן 134 תחנות הונגשו במלואן; 17 תחנות אינן קיימות יותר; ו-24 תחנות כלולות בפרויקט "מהיר לעיר", במסגרתו הן צפויות להיבנות מחדש, ועל כן הנגשתן תבצע עם הקמתן מחדש. בהמשך, ביום 16.3.2026 הודיעה העירייה לבית המשפט קמא כי פרויקט "מהיר לעיר" בוצע במלואו, ובכך השלימה את הנגשת כל תחנות האוטובוס העירוניות שבתחומה. באותה הודעה אף נמסר כי המתחם הציבורי מצוי בשלבי תקצוב, וכי בעניין זה תוסיף העירייה ותעדכן. עוד יצוין כי במסגרת דיון קדם-הערעור מיום 9.2.2025 מסר גזבר העירייה כי עלות הנגשתן של 134 התחנות הסתכמה בכ-1.1 מיליון ש"ח (פרוטוקול דיון מיום 9.2.2025, בעמ' 6 ש' 33-39).

8. לאחר שעיינתי בטענות הצדדים, ושמעתי את טיעוניהם בעל-פה, הגעתי למסקנה כי דין הערעור להתקבל, וכך אציע לחברי ולחברתי כי ייקבע.

9. כידוע, ערכאת הערעור אינה נוטה להתערב בשיקול הדעת הרחב המסור לערכאה הדיונית בפסיקת הוצאות ושכר טרחה, להוציא מקרים חריגים. עם זאת, מתחם ההתערבות בפסיקת גמול ושכר טרחה בתובענות ייצוגיות הוא רחב יותר בהשוואה להליכים "רגילים", בשל השלכות הרוחב של ההליכים הייצוגיים בכלל, ושל החלטה בעניין גמול ושכר טרחה בפרט (ראו מני רבים: ע"א 689/16 נסאר נ' עיר השעשועים בע"מ, פסקה 15 (7.5.2018) (להלן: עניין נסאר); ע"א 1582/20 חלפון נ' שמן משאבי נפט וגז בע"מ, פסקה 79 (29.12.2021); ע"א 7593/21 פיינטוך נ' אלוניאל בע"מ, פסקה 8 (9.6.2022)). סבורני כי המקרה שלפנינו נמנה עם אותם מקרים מיוחדים המצדיקים התערבות.

10. בערעור שלפנינו מתעוררות שתי שאלות מרכזיות: הראשונה, נוגעת לאופן פסיקת גמול ושכר טרחה בתביעות הנגשה המסתיימות בסעד שאינו כספי; השנייה, עוסקת בשאלה האם, וכיצד, יש להתחשב בהתחייבויות הנתבע המוסיפות על דרישות הדין (בדרך של "הטבות בעין").

אדון בשאלות אלה כסדרן.

שיטת החישוב בתביעות הנגשה שהסעד שניתן אינו כספי – שיטת האחוזים או השיטה הגלובלית?

11. הקווים המנחים לפסיקת גמול לתובע המייצג ושכר טרחה לבא הכוח המייצג קבועים בסעיפים 22 ו-23 לחוק תובענות ייצוגיות, המונים רשימה של שיקולים (שאינם ממצים) ובכללם: מורכבות ההליך, הטרחה והסיכון שנטלו על עצמם התובע ובא הכוח המייצגים בהגשת התובענה הייצוגית ובניהולה; התועלת שצמחה לחברי הקבוצה מניהול התובענה הייצוגית; והחשיבות הציבורית הגלומה בתובענה הייצוגית (להרחבה על השיקולים השונים, ראו: עניין רייכרט, בעמ' 682-683; ע"א 7094/09 ברוזובסקי הובלות בע"מ נ' איתוראן איתור ושליטה בע"מ, פסקאות 12-14 (14.12.2010); ע"א 7832/17 מנדליון נ' טיב רשתות בע"מ, פסקה 2 (5.4.2020) (להלן: עניין מנדליון); אלון

קלמנט "קווים מנחים לפרשנות חוק התובענות הייצוגיות, התשס"ו-2006" הפרקליט מט
131, 157-178 (2006).

12. בפסק הדין בעניין רייכרט, בו עוצבו לראשונה בפסיקה הקווים המנחים להפעלת שיקול הדעת השיפוטי בקביעת גמול ושכר טרחה בתובענות ייצוגיות, נקבע כי שיטה ראויה ומקובלת על פיה ניתן לפסוק את שכר טרחתו של בא הכוח המייצג היא "שיטת האחוזים", וכי יש לבכר אותה על פני "שיטת השעות", כאשר מדובר בתובענה ייצוגית שהסעד העיקרי הניתן במסגרתה הוא סעד כספי. על פי שיטה זו, יש לגזור את שכר הטרחה מתוך הסעד שניתן בפועל לחברי הקבוצה (להבדיל מהסעד שנפסק לטובתם), וזאת בשיעורים מדורגים יורדים, בהתאם למפתח שהוצע שם (שם, בעמ' 684-692).

13. פסק הדין בעניין רע"א 2957/17 סופרגז חברה ישראלית להפצת גז נ' שוורצמן (17.3.2024) (להלן: עניין סופרגז) מהווה נדבך נוסף בעיצוב קווים אלו, במסגרתו נקבע, בין היתר, כי שיטת האחוזים עשויה להיות רלוונטית לא רק כאשר הסעד העיקרי שנפסק הוא סעד כספי, אלא גם כאשר מדובר בסעד הניתן לכימות כספי (ליישום, ראו למשל: רע"א 4467/10 בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ נ' אלוני (17.4.2013); רע"א 9167/10 סמייל טלקום בע"מ נ' Mandap (26.5.2013); ע"א 965/23 שפרן נ' קורל המילניום בע"מ (8.2.2024)). בהקשר זה הודגש כי ביישום שיטת האחוזים ביחס לסעד הניתן לכימות כספי, יש להקפיד כי מלאכת הכימות תבצע על בסיס תחשיב כלכלי המתחשב הן בעלות הכלכלית של הסעד שניתן מבחינת הנתבע (להבדיל ממחירו לציבור), הן בתועלת הכלכלית המופקת ממנו על ידי מקבל ההטבה והן באחוז המימוש בפועל של הסעד (עניין סופרגז, בפסקה 50. ליישום מהעת האחרונה, ראו: רע"א 1394/24 אופטיקה הלפרין בע"מ נ' זיס, פסקאות 32-37 (24.4.2025)). עוד הודגש, כפי שכבר צוין בעבר, כי אומנם שיטת האחוזים היא השיטה הרווחת לפסיקת גמול ושכר טרחה, אך בית המשפט אינו מחויב לפעול על פיה (שם והאסמכתאות הנזכרות שם).

14. שיטה אפשרית אחרת לפסיקת גמול ושכר טרחה אשר הוכרה בפסיקה היא "השיטה הגלובלית". שיטה זו, כשמה כן היא – התשלום נעשה על בסיס סכום גלובלי, אותו יש לקבוע תוך התחשבות במכלול השיקולים הרלוונטיים לעניין קביעת הגמול ושכר הטרחה. מטבע הדברים, פסיקת גמול ושכר טרחה על פי שיטה זו איננו נעשה על פי קריטריון אריתמטי ומדויק, אלא על פי הערכה כללית של מכלול שיקולים הרלוונטיים לעניין, ותימחורם באופן כולל, והכול תוך שמירה על קשר בין שיעורי הגמול ושכר הטרחה לבין התועלת שהושגה לטובת חברי הקבוצה. כך, נעשה שימוש בשיטה זו כאשר

הסעד שנפסק אינו ניתן לכימות או לאומדן כספי (ע"א 3640/13 ארגס נ' יוניליוור ישראל מזון בע"מ (7.1.2014); ע"א 471/15 נחמיה נ' סלקום בישראל בע"מ (11.4.2016); עע"מ 6267/15 עיריית תל אביב- יפו נ' כץ, גבע אצקוביץ קי ג"י איי בע"מ (27.9.2016); עניין מנדלין; ע"א 8983/21 לנדסמן נ' טי. טי. אס אוונטיס ישראל בע"מ (22.2.2023); ע"א 5653/24 מדינת ישראל-משרד הבריאות-המרכז הרפואי לגליל נ' כהן (25.9.2024); ע"א 234/24 עמית פולק מטלון ושות' עורכי דין נ' קלאב אין אילת אחזקות בע"מ, פסקה 25 (1.10.2024)) או כאשר יישום שיטת האחוזים בנסיבות העניין הביא לתוצאה שאינה רצויה מבחינה תמריצית (בפרט, כאשר הסעד הכספי שניתן נמוך מכדי לספק תמריץ ראוי להגשת תביעות מסוג זה. ראו: בר"מ 2744/19 עיריית עכו נ' בריל תעשיות נעליים בע"מ (10.3.2021); רע"א 8156/22 מאפה ניר נ' העמותה למען עתיד טבעוני, פסקה 11 (5.11.2023); ע"א 8383/23 פיינטוך נ' ישרוטל בע"מ (5.2.2024). למקרה הפוך, על נסיבותיו הייחודיות, ראו: עע"מ 7484/16 המוסד לביטוח לאומי נ' מוחני, פסקאות 18-17 (21.2.2018)). טעם נוסף שאוזכר בפסיקה ליישום השיטה הגלובלית הוא כאשר התועלת העיקרית הגלומה בהליך הייצוגי אינה ניתנת לשומה כספית, כגון במקרים בהם ההליך בעל חשיבות ערכית או ציבורית מיוחדת (עניין נסאר, בפסקה 17).

15. השאלה שלפנינו, אם כן, היא באיזו שיטה יש לנקוט בתביעות הנגשה המסתיימות בהסכם פשרה או בהכרעה לטובת הקבוצה, במסגרתן נפסק סעד שאינו כספי? יצוין כי כבר בעניין רייכרט הבהיר הנשיא אשר גרוניס, באשר לשימוש בשיטת האחוזים, כי "ברי כי בתובענות שבהן הסעד המבוקש הוא צו מניעה, או סעד אחר שאינו כספי, לא ניתן להשתמש בשיטה זו לצורך פסיקת שכר טרחה. במקרים אלה, החורגים מגדר ענייננו בהליך דנא, לא נתייחס בהחלטה זו, ואנו מותירים בצריך עיון את השאלה מהי השיטה העדיפה לפסיקת שכר טרחה בתובענות ייצוגיות שבהן ניתן סעד שאינו כספי" (שם, בעמ' 686). אף על פי כן, האפשרות לפעול על פי שיטת האחוזים התעוררה היות שבחלק מהמקרים ניתן לאמוד את עלותה של ההנגשה – הן כלפי העבר (בתיקון ההפרה) והן כלפי העתיד (בפעולות המוסיפות על דרישות הדין).

16. ואכן, עיון בפסיקות הערכאות הדיוניות מעלה כי אין בה אחידות. אומנם השיטה המושלת בכיפה במרבית תביעות ההנגשה היא השיטה הגלובלית (ראו, למשל, ת"צ (מחוזי מר') 12118-03-12 מרגי נ' אגד תעבורה בע"מ, פסקאות 16-17 (14.7.2013) (כב' השופטת אסתר שטמיר); ת"צ (מחוזי מר') 47422-11-17 מחדון נ' עיריית ראש העין (29.1.2020) (כב' השופטת הדס עובדיה) (להלן: עניין מחדון); ת"צ (מחוזי מר') 19764-04-21 לב נ' משרד הפנים, פסקה 34 (14.11.2022) (כב' השופט יחזקאל קינר); ת"צ

(מחוזי י-ם) 18-02-31171 בן אור נ' חברת דואר ישראל בע"מ (7.4.2024) (סגנית הנשיא, כב' השופטת תמר בזק רפפורט); ת"צ (מחוזי מר') 23-08-3178 דר-אל נ' נוי השדה הדס שוק צפון בע"מ, פסקה 38 (20.6.2024) (כב' השופטת יעל מושקוביץ); ת"צ (מחוזי ת"א) 22-05-29120 עוזרי נ' ש.י.א. אחים כהן בע"מ, פסקה 36 (17.9.2025) (כב' השופטת נועה גרוסמן)). ואולם, ישנם מקרים לא מועטים בהם נעשה שימוש בשיטת האחוזים תוך ניסיון לכמת את הסעד שניתן לכדי סכום המייצג את ההטבה לקבוצה או לציבור, כגון באמצעות התחקות אחר עלותו בפועל או אחר ההתחייבות הכספית שנטלה על עצמה הנתבעת (השוו: ת"צ (מחוזי י-ם) 12-02-9353 צורן ואח' נ' חברת פרטנר תקשורת בע"מ, פסקאות 11-12 (19.4.2016) (כב' השופט דם וינוגרד); ת"צ (מחוזי מר') 15-03-31641 ברנשטיין נ' מלונות דן בע"מ, פסקה 28 (8.12.2016) (כב' השופטת אסתר שטמדר); ת"מ (מחוזי חי') 12-06-14440 ברגר נ' עיריית חיפה (23.12.2018) (כב' השופט מנחם רניאל) (ערעורים שהוגשו על פסק הדין נדחו בהסכמת הצדדים במסגרת פסק דין מיום 17.11.2020 בעע"מ 933/19 ובעע"מ 967/19) (להלן: עניין ברגר); ת"צ (מחוזי י-ם) 17-08-37237 מדינת ישראל - נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות נ' אגד אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ (5.7.2021) (כב' השופטת גילה כנפי-שטייניץ) (ערעור על פסק הדין התקבל בחלקו, בהסכמת הצדדים, ביום 1.2.2022 במסגרת ע"א 7318/21); ת"צ (מחוזי מר') 19978-11-22 מליחי נ' עיריית כפר סבא (21.4.2024) (כב' השופט עוז ניר נאוי) (הגם שהצדדים לא טענו לשיטה מסוימת, דומה כי בית המשפט בחן את הסכומים שהומלצו על פי שיטת האחוזים).

17. לגישתי, כאשר הסעד העיקרי שניתן במסגרת ההליך אינו כספי, ואף תועלתו מבחינת הקבוצה אינה ניתנת לאומדן כספי באמצעות תחשיב כלכלי אמין (להבדיל מחוות דעת המסמנת את המטרה סביב הסכום המבוקש), דרך המלך היא קביעת גמול ושכר טרחה על בסיס השיטה הגלובלית, וכך ראוי לפעול ברובם המכריע של המקרים בתביעות הנגשה. הטעם לכך הוא שיישום שיטת האחוזים נשען על כך שבבסיס התחשיב בו נעשה שימוש ניצב כימותה של טובת ההנאה שהושגה לטובת הקבוצה או הציבור על ידי המייצגים (וזאת תחת ההנחה שזוהי התועלת המרכזית שהושגה באמצעות הליך התובענה הייצוגית, דהיינו עיקר שיקולי התפוקה), ופסיקת אחוז מתוכה כגמול ושכר טרחה, כאשר אחוז זה נקבע בשים לב ליתר השיקולים הרלוונטיים (תפוקה שאינה משתקפת בבסיס התחשיב; שיקולי תשומה; ושיקולי הכוונה ציבורית). בהיעדר יכולת לכמת באופן אמין את התועלת הממשית לקבוצה או לציבור, הרי שנשמט הבסיס האנליטי לתחשיב, והוא הופך לחסר כל הצדקה רעיונית. בנסיבות אלה מוטב לזנוח את שיטת האחוזים, מאשר לעשות בה שימוש פיקטיבי, שאין לו כל אחיזה במציאות.

ויודגש, גם במסגרת השיטה הגלובלית יש לתת משקל להיקף של טובת ההנאה שהושגה לטובת הקבוצה, ועל כן שיקולים כגון עלות ביצוע ההנגשה (בענייננו, הסכום שהושקע בהנגשת התחנות); היקף הפעולות שבוצעו (בענייננו, מספר תחנות האוטובוס שהונגשו); ומספר חברי הקבוצה שנהנו מההנגשה (בענייננו, מספר המשתמשים בתחנות האוטובוס העירוניות של העיר לוד), בוודאי צריכים להשפיע על גובה הגמול ושכר הטרחה. אולם, התחשבות זו אינה יכולה להיעשות על דרך של חישוב אחוזים מבסיס פיקטיבי, שאינו משקף דבר, אלא אין מנוס מלבצע אותה על פי תחשיב גלובלי, תוך הסתייעות במדיניות הנוהגת בפסיקה בעניין זה.

[כן השוו בעניין זה לתיקונים המוצעים לסעיף 23 לחוק תובענות ייצוגיות, במסגרת הצעת החוק שהונחה לאחרונה על שולחן הכנסת, הנותנים עדיפות, ככלל, לשיטת האחוזים, ובכלל זה מאפשרים לגזור את הגמול ושכר הטרחה מסכום הפיצוי הכספי האישי או זה שיועבר לקרן, ככל שנפסק כזה או הוצע כזה על ידי הצדדים, אפילו שלצידו או תחתיו נקבע סעד שאינו כספי. כך, למעט במקרים שבהם הסעד שנפסק או הסעד העיקרי שניתן (לצד הסעד הכספי) הוא צו עשה, שאז הגמול ושכר הטרחה ייקבעו באופן גלובלי, "בהתחשב בתועלת לחברי הקבוצה ולציבור מהסעד שנפסק וכן בהתחשב בעלות לנתבע הכרוכה בביצוע הסעד". הצעת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 16), התשפ"ד-2024, ה"ח הממשלה 1272 ודברי ההסבר לה, בעמ' 1293-1297].

18. ויובהר, אין לשלול כי במקרים מתאימים, בהם אפשר לכמת את שווי הסעד שנפסק בתביעת הנגשה, ולו על דרך האומדן, באופן אשר משקף בצורה נאותה את התועלת האמיתית לקבוצה, ניתן לעשות שימוש בשיטת האחוזים. יחד עם זאת, מדובר בעיקר במקרים בהם הסדר הפשרה כולל רכיב משמעותי של פיצוי פרטני לחברי הקבוצה או של העברה כספית לקרן (ראו והשוו: ת"צ (מחוזי ת"א) 50858-02-18 ארביב נ' התיאטרון הלאומי הבימה (6.10.2019) (הקצאת כרטיסים לבעלי מוגבלויות בהצגות המלוות בתיאור קולי לטובת אנשים עם עיוורון)). אפשרות אחרת, הניתנת בקלות יחסית ליישום מבחינה מעשית, היא לכמת את עלות ההנגשה המבוצעת מכוח הסדר הפשרה (בין אם זו הנגשה לפי דרישות הדין ובין אם "הנגשה עודפת", כפי שתוגדר בפסקה 20 להלן), ולעשות בה שימוש כבסיס התחשיב להפעלת שיטת האחוזים. יצוין, עם זאת, כי במקרה הרגיל (וענייננו בכלל זה) השימוש בנתון זה כבסיס התחשיב עלול לעשות עוול למגישי בקשת האישור, באשר אין הוא משקף באופן הולם את התועלת מההנגשה (כך, במיוחד, ביחס להנגשה לפי דרישות החוק). לפיכך, בהיעדר הסכמה לכך מצד מגישי

בקשת האישור, לרוב לא ניתן לראות בעלות ההנגשה בסיס הוגן לשימוש בשיטת האחוזים (וראו גם פסקה 26 להלן).

שני סוגי "הטבות בעין" – הסדרה המוסיפה על דרישות הדין ("הנגשה עודפת") ויזום פרויקטים ייעודיים לטובת הקבוצה או הציבור ("יזום פרויקט ייעודי")

19. בשנים האחרונות, בחלק מהמקרים, הפרקטיקה שהתגבשה בהסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות בעניין הנגשה היא כי בנוסף לתיקון ההפרות של הוראות הדין הרלוונטיות הנוגעות להנגשת המרחב הציבורי, וחלף מתן פיצוי כספי בגין העבר, מתחייבת הנתבעת לבצע פעולות נוספות, מעבר לדרישות הדין. בעניין זה ניתן להבחין בין שני סוגים של פעולות, אותם ניתן לכנות באופן כולל כ"הטבות בעין": הסוג האחד, הוא הוספת אמצעי הנגשה לטובת הקבוצה מעבר למתחייב על פי הדין (להלן: הנגשה עודפת); הסוג השני, הוא ביצוע פרויקטים ייעודיים המשרתים את טובת הקבוצה או הציבור (להלן: יזום פרויקט ייעודי). להלן יוצגו שני סוגי "ההטבות בעין" הללו, ולאחר מכן נתמקד בסוג השני, בו עשו שימוש הצדדים להסדר הפשרה בו עסקינן.

20. סוג אחד של "הטבה בעין" המקובל בתביעות הנגשה, המכונה "הנגשה עודפת", מבוסס על הוספת אמצעי הנגשה לבעלי אותה לקות לגביהם הופרה החובה החוקית, ברמה העולה על המתחייב על פי דין, כגון הדרכות או אבזור נוסף שהנתבעת אינה מחויבת בהם (לדוגמאות ראו: ת"צ (מחוזי י-ם) 9177/07 ברון נ' "אגד" אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ (31.7.2012) (נקיטה באמצעי הנגשה עודפים ביחס להפעלת שירות אוטובוסים); ת"צ (מחוזי מר') 44052-07-12 ברון נ' קונקס תחבורה ישראל בע"מ (9.6.2013) (נקיטה באמצעי הנגשה עודפים ביחס להפעלת שירות אוטובוסים); ת"צ (מחוזי מר') 18181-07-17 רוטמן נ' א.ל.מ. סחר 2000 בע"מ (27.2.2019) (הכפלת עמדות השירות המונגשות במערכות עזר לעומת הקבוע בדין); ת"צ (מחוזי מר') 18189-04-18 דרזר נ' איי-דיגיטל סטוד בע"מ (31.3.2020) (התקנת מערכת FM אישית המסייעת לשמיעה); ת"צ (מחוזי מר') 41892-05-19 קיס נ' דלימארט בע"מ (8.12.2020) (התקנת מערכת עזר לשמיעה נוספת, מעבר לכמות הקבועה בדין); ת"צ (מחוזי ת"א) 28075-08-21 כרמלי נ' מפעל הפיס (6.12.2022) (התקנת מערכות Step Hear המאפשרות אפשרות לאנשים עם לקויות ראייה התמצאות במרחב הציבורי); ת"צ (מחוזי מר') 34220-12-20 דר-אל נ' משרד המשפטים-הנהלת בתי משפט (29.6.2023) (התקנת אמצעי הנגשה שונים עבור בעלי מוגבלות בשמיעה מעבר לאלו שקובע הדין); ת"צ (מחוזי מר') 52771-10-

21 ברוך נ' מדינת ישראל (24.11.2024) (התקנת אמצעי הנגשה שונים עבור בעלי מוגבלות בראייה מעבר לאלו שקובע הדין)).

סוג שני של פעולות המהוות לכאורה "הטבה בעין" לקבוצה ולציבור, המאפיין תובענות הנגשה המופנות כלפי רשויות מקומיות, הוא ייזום פרויקט ייעודי, דהיינו נטילת התחייבות על ידי הנתבעת לביצוע מיזמים לטובת חברי הקבוצה או הציבור בכללותו, כגון השקעה בהקמתם של גני משחקים, גינות ציבוריות, מרכזי פעילות וכיו"ב, וזאת ברוח האמור בסעיף 20(ג)(1) לחוק תובענות ייצוגיות (לדוגמאות ראו, למשל: ת"צ (מחוזי ב"ש) 18001-05-12 אלבו נ' עיריית באר שבע (11.12.2017) (התקנת מתקנים נגישים בפארק משחקים חדש שיוקם והנגשת חניונים בעיר); ת"צ (מחוזי ת"א) 18852-02-21 ארביב נ' עיריית בני ברק (18.8.2021) (הקמת גן שעשועים עם מתחם המיועד לאנשים עם מוגבלות); ת"צ (מחוזי מר') 45477-07-15 יהודה נ' עיריית נתניה (20.12.2021) (הקצאת קרקע לטובת ארגון נכים לצורך הקמת מבנה אשר ישמש אנשים עם מוגבלויות וקשישים, תמיכה באירועים לרווחת אנשים עם מוגבלות, הפעלת חוג שבועי לאנשים עם מוגבלות והקמת שביל אופניים נגיש לאנשים עם מוגבלות); ת"צ (מחוזי ת"א) 11221-12-20 קרת נ' עיריית רמת השרון (8.3.2023) (הקמת גן שעשועים עם מתחם המיועד לאנשים עם מוגבלות); ת"צ (מחוזי מר') 21155-09-19 מנשה נ' עיריית נתניה (25.6.2023) (הקמת מרכז תעסוקה שיקומי לבני נוער ולמבוגרים בעלי מוגבלויות, שדרוג המרכז למשפחה עם בעלי מוגבלות, הנגשת מתקני משחק וכושר לאנשים עם מוגבלות והקמת מתקן ייעודי לאנשים עם מוגבלות בניידות); ת"צ (מחוזי מר') 21597-04-22 סחייק נ' עיריית רעננה (3.10.2025) (הקמת מרכז למשפחות של ילדים עם מוגבלות) (להלן: עניין רעננה); ת"צ (מחוזי ת"א) 4040-02-22 סחייק נ' עיריית תל אביב יפו (18.10.2023) (שיפוץ ופיתוח סביבתי של מרכז תעסוקה שיקומי) (ערעור על שיעורי הגמול ושכר הטרחה שנפסקו התקבל, בהסכמת הצדדים, ביום 20.3.2024 במסגרת ע"א 799/24)).

21. סוג שני זה של "הטבה בעין" לטובת הקבוצה או הציבור – ייזום פרויקט ייעודי – הוא זה בו נעשה שימוש במקרה דנן. הטבה זו הוצגה כרכיב משמעותי בתמורה לה זכתה הקבוצה בהסדר הפשרה, וכנגזר מכך כשיקול מרכזי בבקשת הצדדים את בית המשפט לקבוע כי הסדר הפשרה שערכו הוא הסדר שיש לאשרו בהיותו "ראוי, הוגן וסביר", כנדרש לעניין סעיף 19(א) לחוק תובענות ייצוגיות. יתרה מכך, מגישי בקשת האישור טענו, ובית המשפט קמא קיבל (אף אם לא באופן מפורש), כי את הגמול ושכר הטרחה יש לגזור בשיטת האחוזים מעלותו של מיזם ייעודי זה. עיון בפסיקת בתי המשפט

המחוזיים מלמד כי אין מדובר בהסדר פשרה חריג, וכי גם במקרים נוספים הוסכם, לעיתים בנוסף להנגשה עודפת, גם על ייזום פרויקט ייעודי, ובעקבות זאת התבקש בית המשפט (על ידי מגישי בקשת האישור או על ידי הצדדים להסדר הפשרה) לפסוק גמול ושכר טרחה כנגזרת מעלות הפרויקט הייעודי כפי שהסכימו עליה הצדדים (ראו, למשל, עניין ברגר (הקמת מתקני משחק וכושר לאנשים עם מוגבלות בניידות ומרכז למשפחה עבור משפחות לילדים עם מוגבלות); ת"צ (מחוזי ת"א) 409-09-12 סחייק נ' עיריית רמת גן (7.4.2021) (התקנת מתקני שעשועים וכושר ייעודיים לאנשים עם מוגבלות, הנגשת מעברי חציה וצמתים בתחום העיר וקמפיין לאיסוף צואת כלבים). למקרה בו ביקשו התובע ובא הכוח המייצגים להפעיל את שיטת האחוזים אך עמדתם לא התקבלה, ראו: עניין מחדון (לצד הנגשה של מדרכות וצמתים שאינם בסמוך לתחנות אוטובוס, הוסכם על הקמת מתחם מתקנים נגישים לילדים עם מוגבלות בניידות, הקמת גינה קהילתית ייעודית משולבת ומותאמת לאנשים עם מוגבלות, פרויקט סימון מכשולים עבור אנשים כבדי ראייה ופרויקט להגברת מודעות לאיסוף צואת כלבים עבור אנשים כבדי ראייה); ת"צ (מחוזי מר') 26526-03-20 עזב נ' עיריית אל-טירה רשויות מקומיות (30.4.2024) (הקמת מתקני שעשועים ייעודיים לילדים עם מוגבלות וקידום הנגשה של מבנה ציבור המשמש לפעילויות העשרה לילדים ולאוכלוסייה הכללית)).

22. הפרקטיקה של ייזום פרויקט ייעודי במסגרת הסדר פשרה בתובענות הנגשה עשויה לעורר קשיים בשני מישורים:

ראשית – במישור של אישור הסדר הפשרה, יש לבחון האם ייזום הפרויקט הייעודי מהווה סעד הולם, ולו בקירוב, בגין הפרות העבר. מאחר שלא זוהי הסוגיה שהובאה לעיוננו, אציג קושי זה בקצרה בלבד. עיקרו של ההליך הייצוגי העוסק בהנגשה עבור בעלי מוגבלויות, המנוהל על פי פרט 9 בתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, הוא בתיקון ההפרה על דרך של אכיפת הרגולציה שקבע המחוקק ומחוקק המשנה. זאת, על מנת "לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים [של אדם עם מוגבלות] באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו" (סעיף 2 לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998) וכן כדי לאפשר לאנשים עם מוגבלות "להשתלב במרקם הרגיל של חיי החברה" (דברי ההסבר להצעת חוק כתוביות ושפת סימנים בשידורי טלוויזיה, התשס"ב-2022, ה"ח הכנסת 936, 936). מכאן שפרויקטים ייעודיים מהסוג האמור עלולים לקיים זיקה חלשה מהרצוי לסעד העיקרי המבוקש בהליך הייצוגי הטיפוסי בו עסקינן, ולעיתים אף יתעורר ספק אם יש בהם כדי להגשים את מטרותיו של חוק תובענות ייצוגיות, ובכלל זה "אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו" (סעיף

1(2) לחוק) ו"מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין" (סעיף 1(3) לחוק). הדברים אמורים ביתר שאת מקום בו אין חפיפה מלאה בין חברי הקבוצה המיוצגת (הם קבוצת הנפגעים) לבין קבוצת האנשים שתהנה מאותם פרויקטים, כפי שמתרחש בחלק מהמקרים בהם נעשה שימוש בפרקטיקה זו (השוו, למשל: ת"צ (מנהליים ת"א) 7904-07-17 בן ששון נ' עיריית בני ברק (21.11.2022) (התובענה עסקה בהנגשת תחנות אוטובוס בעוד ההטבה בעין נגעה להקמת מתחם ייעודי לאנשים עם מוגבלות, עם מתקני משחק או כושר, בגנים או בפארקים ברחבי העיר); ת"צ (מחוזי נצ') 57359-10-17 שחאדה נ' עיריית נצרת (14.11.2023); ת"צ (מחוזי נצ') 43026-06-17 ארגון נכי הפוליו בישראל נ' עיריית טבריה (5.6.2024) (שתי התובענות עסקו בהנגשת תחנות אוטובוס ואילו ההטבה בעין התמקדה בהקצאת שטח למשרדים או מימון לעמותת ארגון נכי הפוליו, שהייתה התובעת המייצגת במקרה דשם, וכך בהקמת גן ילדים או גני משחקים מונגשים ולסייע בקיום אירועים לרווחתם של אנשים בעלי מוגבלות); עניין רעננה (התובענה הוגשה בשל אי הנגשתן של תחנות אוטובוס בעוד ההטבה בעין עסקה בהקמת מרכז למשפחות עם ילדים בעלי מוגבלות אשר יפעל לקידום צרכיהן של אותן משפחות)).

23. זאת ועוד, מבלי לגרוע כהוא זה מהחשיבות הציבורית שיש להקנות לקידום שוויון זכויות של אנשים בעלי מוגבלות, יש לתת את הדעת על כך שפרויקטים מהסוג האמור, ככל שהם מתבצעים על ידי הרשות המקומית, כרוכים בהתערבות בשיקול הדעת המנהלי של הרשות בקביעת סדרי עדיפויותיה בעולם של משאבים מוגבלים. ברי כי הקצאת משאבים על ידי הרשות המקומית לטובת פרויקט מסוים באה על חשבון פרויקט אחר, ועל כן ניתן וראוי לשאול האם יש לעודד, ואף ליתן תוקף משפטי, להחלטה של רשות, האמונה על מתן מענה למכלול של צרכים ואינטרסים, לקדם פרויקט מסוים על פני אחר, אך בשל הגשתו של הליך ייצוגי הנוגע לאינטרסים וצרכיה של קבוצה מסוימת. במילים אחרות, הכרה בפרויקטים מהסוג האמור מביאה לעיוות מסוים של דרכי קבלת ההחלטות של הרשות המקומית הנתבעת, ובהקצאת המשאבים המוגבלים העומדים לרשותה, וספק אם מדובר בתוצאה רצויה.

24. שנית – במישור קביעת הגמול ושכר הטרחה, שבו עוסק הערעור דנן, על אף שהצדדים מגדירים את היקף המימון הכספי שהנתבעת מתחייבת להשקיע, לצורך הקמתם של אותם מיזמים מיוחדים לטובת חברי הקבוצה או הציבור, קשה לתמחר את שוויים האמיתי, ולעיתים קרובות נדמה כי אין בין עלותם לבין התועלת שיש לייחס להסדר הפשרה דבר. כפי שציינתי בעניין אחר, "כימות כספי של טובת ההנאה שניתנה לקבוצה מעורר קושי, שכן קשה לראות בעלות הקמת המתחם הייחודי את טובת ההנאה שצמחה

לקבוצה או לציבור (כפי שביקשו המערערים לעשות), וזאת בהינתן שהקמת המתחם הייחודי היא פעילות המצויה ממילא בתחום האחריות של המשיבה, כך שמדובר בהסטת תקציבים פנימית, ולא בהעברת כספים לגורם או למטרה חיצוניים" (ע"א 7088/23 מאור נ' חברת גני יהושע בע"מ, פסקה 2 (26.3.2024)). ודוק, בכפוף לאמור בפסקאות 22-23 לעיל, "הטבה בעין" מהסוג של ייזום פרויקט ייעודי עשויה להיות דרך אפשרית לפצות את חברי הקבוצה או הציבור, וייתכן שבמקרים מסוימים היא מהווה אף את הדרך הרצויה והנאותה לפיצוי בגין הפרות העבר. גם אם כך, עדיין ביצוע הפרויקט הייעודי אינו שקול למתן סעד כספי באותו היקף – רחוק מכך (והשוו למקרה בו הצדדים הותירו את האפשרות כי הנתבעת תפנה למשרד ממשלתי לצורך קבלת מימון לביצוע הפרויקט: ע"מ 933/19 ברגר נ' עיריית חיפה (17.11.2020)). מעבר לכך, אומנם במרבית המקרים מציינת הנתבעת כי היא נוטלת על עצמה את ההתחייבות הכספית בהקמת הפרויקט בעקבות ההליך הייצוגי; ועדיין, קשה לדעת האם הפרויקט הנדון (או פרויקט דומה לו בחשיבותו לקבוצה ולציבור) לא היה יוצא לפועל ממילא (במועד קרוב או מאוחר יותר), לעיתים בהשקעה כספית נמוכה יותר מזו שהסכימו עליה הצדדים. במצב דברים זה, מתעצם הקושי לעמוד על אותה תועלת עודפת ("הדלתא") אשר הושגה באמצעות ההליך הייצוגי, כגון באיזו מידה ההליך הייצוגי והסדר הפשרה שהושג במסגרתו הביאו להקדמת וקידום ביצועו של הפרויקט; מה העלות הכספית שתכננה הנתבעת להשקיע לעומת העלות שהוסכמה בסופו של דבר בהסדר הפשרה; מה התועלת לקבוצה ולציבור מכך שבוצע פרויקט זה ולא זה שהרשות הייתה מייעדת לו את הכספים אלמלא התובענה הייצוגית (וראו פסקה 23 לעיל). הדברים נאמרים ביחס לרשויות מקומיות, אך הם נכונים, במידה רבה, גם לגופים פרטיים. זאת, שכן, גם כאשר מדובר בנתבע שהוא גוף פרטי, פרויקטים ייעודיים מהסוג האמור יכולים לשרת את האינטרסים העסקיים של הנתבע, ובכלל זה את המוניטין שלו – מטרה בה מושקעים לעיתים משאבים כספיים בלתי מבוטלים. כך, אפילו אם יובהר כי הדבר מתבצע בעקבות קיומו של הליך משפטי.

בהמשך לאמור, בשל הקושי להעריך את שווים של אותם פרויקטים, מתעורר החשש כי ההסכמה על "הטבה בעין" מהסוג האמור היא דרך להגדיל באופן מלאכותי את שיעורי הגמול ושכר הטרחה, מבלי שהדבר משקף כהלכה את התועלת האמיתית שבהוספת רכיב זה להסדר הפשרה בין הצדדים. כך, במקרים רבים, והמקרה דנן בכללם, עלות הפרויקט הייעודי הפכה להיות זו שקובעת את עיקר הגמול ושכר הטרחה. לפיכך, הכרה בדרישת הצדדים לפסיקת גמול ושכר טרחה בשיעורים גבוהים יותר בגין סעד זה עלולה לפגוע במערך התמריצים הראוי, ולהסיט את הדגש מהצורך באכיפת הוראות הדין אל עבר הסדרה שטיבה ותועלתה אינם מבוררים.

25. הנה כי כן, בהתחשב בטעמים האמורים אני סבור כי התחשבות בהטבה בעין מהסוג של ייזום פרויקט ייעודי, לשם הפעלת שיטת האחוזים שנקבעה בעניין רייכרט, מעוררת קושי ניכר, וככלל, אין להיעתר לה. עם זאת, יודגש כי אין מניעה להתחשב ברכיב של "הטבה בעין" – בין אם מהסוג של הנגשה עודפת ובין אם מהסוג של ייזום פרויקט ייעודי, כחלק ממכלול השיקולים הנלקחים בחשבון בעת פסיקת גמול ושכר טרחה על פי השיטה הגלובלית. בתוך כך, ניתן יהיה לבחון את זיקתה של ההטבה בעין לסעד שהתבקש בתובענה, את עלותה הכספית והתועלת המשוערת הטמונה בה.

26. ויובהר, למען שלמות התמונה, הטבה מהסוג של הנגשה עודפת אינה מעוררת לרוב את הקשיים שהוצגו לעיל ביחס להטבה מהסוג של ייזום פרויקט ייעודי. במישור של אישור הסדר הפשרה, הרי שבמקרה הרגיל הוספת אמצעי הנגשה ברמה העולה על המתחייב על פי דין מקיימת זיקה ישירה לסעד העיקרי הנתבע בהליך הייצוגי הטיפוסי בו עסקינן, ומקיימת לרוב הלימה בין חברי הקבוצה לבין הנהנים מאותה הנגשה עודפת. כמו כן, במישור הגמול ושכר הטרחה, עלותה הכלכלית מבחינת הנתבע היא ברורה וניתנת לאומדן. על כן, מבחינה מעשית, היא מייצגת דרך אפשרית לקביעת בסיס החישוב על פיו תוערך התועלת שצמחה לקבוצה מהסדר הפשרה (וזאת ללא שיתקיים חשש מפני ניפוח מלאכותי של שיעורי הגמול ושכר הטרחה). לפיכך, מבחינה עיונית, אין מניעה כי עלותה של ההנגשה העודפת (בצירוף עלות ההנגשה לפי החוק) תהווה את בסיס החישוב לצורך הפעלת שיטת האחוזים. יחד עם זאת, כפי שכבר צוין, בסיס חישוב זה עלול לקפח במקרה הרגיל את מגישי בקשת האישור, ועל כן, כאשר הם מתנגדים לכך, לרוב לא ניתן לראות בעלות ההנגשה בסיס הוגן לשימוש בשיטת האחוזים (ראו פסקה 18 לעיל).

27. לסיכום, ניתן להצביע על חמישה עקרונות העולים מהדיון עד כה ביחס להסדרי פשרה בתובענות הנגשה, שהסעד העיקרי הניתן במסגרתם אינו כספי:

א. בבוא הערכאה הדיונית לפסוק גמול ושכר טרחה ביחס להסדר פשרה בתובענת הנגשה מסוג זה יש לראות במקרה הרגיל את אכיפת ההנגשה המתחייבת מכוח הדין, ואת ההנגשה עודפת הכלולה בהסדר הפשרה (להלן: סעדי ההנגשה), כעיקר התועלת שהופקה עבור הקבוצה והציבור מהתובענה הייצוגית.

ב. בהינתן שקיים קושי ניכר לאמוד את התועלת מסעדי ההנגשה במונחים כספיים, ככלל, יש לעשות שימוש בשיטה הגלובלית, ולא בשיטת האחוזים, לצורך קביעת גובה הגמול ושכר הטרחה לתובע המייצג ולבא הכוח המייצג.

ג. עלות הסדרי ההנגשה (הן עלות ההנגשה לפי החוק והן עלות הנגשה העודפת) עשויה מבחינה עיונית לשמש בסיס לחישוב גמול ושכר טרחה לפי שיטת האחוזים, ואולם שימוש בבסיס חישוב זה עלול לקפח את מגישי בקשת האישור, ועל כן, ככלל, אלא אם נתנו הסכמתם לכך, מוטב להעדיף את השיטה הגלובלית.

ד. באותם מקרים בהם הצדדים הסכימו, לצד אכיפת ההנגשה המתחייבת מכוח הדין, על סעד של על ייזום פרויקט ייעודי, על בית המשפט לוודא, כחלק מהליך אישור הסדר הפשרה, כי פרויקט זה הולם את תכליותיה של התובענה הייצוגית בה מדובר, וכי קיימת הצדקה עניינית לכך שיינתן בה כסעד.

ה. כאשר הסעד של ייזום פרויקט ייעודי הוא ראוי בנסיבות העניין, ניתן להביאו בחשבון בעת פסיקת הגמול ושכר הטרחה (שייקבעו, כאמור, לרוב בשיטה הגלובלית), אך אין לראות בו את לב העניין, ובכלל זה, אין להתייחס לעלותו כבסיס אפשרי לפסיקת גמול ושכר טרחה לפי שיטת האחוזים.

מן הכלל אל הפרט

28. ביישום האמור לעיל על המקרה שלפנינו, וכפי שהובהר לצדדים על ידינו, דרך החישוב שעל פיה נדרש היה לקבוע את שיעורי הגמול ושכר הטרחה עבור התובע המייצג ובאת הכוח המייצגת היא השיטה הגלובלית, ולא שיטת האחוזים. בהתאם, בשים לב למכלול השיקולים הרלוונטיים לעניין, התרשמתי היא כי ראוי היה לקבוע שיעורים נמוכים במידת מה מאלו שנפסקו. אפרט את נימוקיי.

29. אין מחלוקת בין הצדדים כי על פי סעיף 19(ג) לחוק שוויון זכויות לאנשים מוגבלות ולתקנה 6(א) לתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, היה על עיריית לוד להנגיש, באופן הדרגתי, את כל תחנות האוטובוס לקווים עירוניים אשר בתחום שיפוטה, וזאת עד ליום 24.12.2014. חרף זאת, מסקר נגישות שבוצע באוגוסט 2018, כארבעה חודשים לפני הגשת בקשת האישור, עלה כי אף לא תחנה אחת, מתוך 150 התחנות

שהוגדרו כפעילות, הונגשה באופן מלא (לפי סקר הנגישות, חלק מאמצעי ההנגשה הותקנו כמעט במלואם, למשל רוחב המדרכה המינימאלי הנדרש ושמירה על מדרכה נקייה ממכשולים; אך חלק מאמצעי ההנגשה לא הותקנו במרבית התחנות, כמו סימון רחבת היערכות, הצבת סימן מאתר והבטחת שטח המתנה מספק בתוך התחנה; ובכל מקרה לא הייתה תחנה אחת בה הותקנו כל האמצעים הנדרשים). יתר על כן, גם שנה וחצי לאחר הגשת בקשת האישור, הושלמה ההנגשה רק ב-22 תחנות בלבד (המהוות כ-15% מכלל התחנות הפעילות). הנה כי כן, ההליך הייצוגי והסדר הפשרה שהושג במסגרתו, אשר הביא להנגשתן המלאה של תחנות האוטובוס אשר בשטחה של העירייה בפרק זמן מהיר של 6 חודשים, הניב תועלת של ממש לחברי הקבוצה, וזאת במיוחד בשים לב להיקף התחנות בו עסקינן (למעלה מ-100 תחנות), לעלות ההנגשה (כ-1.1 מיליון ש"ח) ולמשך התקופה המשמעותי במהלכו העירייה לא פעלה בהתאם להוראות הדין. על תועלת זו, יש להוסיף כאמור התחשבות מסוימת בטובת ההנאה הצומחת מהפרויקט הייעודי עליו הסכימו הצדדים – הקמתו של מתחם ציבורי לכלל האוכלוסייה הכולל מתקני משחק וכושר ייעודים לבעלי מוגבלות בניידות (הן מבוגרים והן ילדים). ואולם, כמובהר לעיל, אין לאפשר שעניין זה יהפוך לחזות הכל לעניין קביעת הגמול ושכר הטרחה, ובוודאי שאין לגזור אותם לפי שיטת האחוזים מהסכום שהתחייבה העירייה להשקיע בפרויקט ייעודי זה (קרי, מ-4 מיליון ש"ח).

30. כמו כן, לא ניתן להתעלם מכך שההליך דנן התפרש על פני כ-6 שנים, במהלכן התנהל שלב האישור במלואו, וכן נוהלו מגעים ישירים וממושכים בין הצדדים אשר סופם בגיבושו של הסדר הפשרה, שגם בדיון בו הושקעו מאמצים (שכללו תיקונים להסדר הפשרה בעקבות הערות היועצת המשפטית לממשלה). זאת ועוד, התובענה דנן – אשר תרמה לקידום שוויון ונגישות לבעלי מוגבלויות – היא מסוג אותן תביעות אשר הפסיקה הכירה בחשיבותן הציבורית והחברתית ובצורך לעודד את הגשתן וניהולן (ע"א 2889/17 חמיאס נ' מפעל הפיס (13.9.2017)).

31. מן העבר השני, יש ליתן משקל לעובדה כי הנתבעת בענייננו היא רשות ציבורית אשר בשונה מגוף עסקי, אין לה משל עצמה וכספיה אינם אלא כספי הציבור (עע"מ 165/11 עיריית רעננה נ' אקרמן, פסקה 4 (21.2.2013); עניין נחום, בפסקה 14; עע"מ 818/24 עיריית רמת גן נ' טאוב (10.4.2024)). בנוסף, על אף הימשכו של ההליך והשלב בו היה מצוי, הצדדים ויתרו על שלב ההוכחות – בו מושקעים בדרך כלל משאבים לא מעטים – והתקיימו בהליך בבית המשפט קמא שני דיונים בלבד. עוד יש לציין כי התובענה דנן היא חלק מסדרת תביעות דומות שהוגשו נגד רשויות מקומיות שונות,

לרבות על ידי באת הכוח המייצגת, וכי המסד העובדתי-הפרטני מושתת רובו ככולו על נתונים שמסרה העירייה בעקבות בקשה לפי חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998 שהגיש התובע המייצג. במובן הזה, אם כן, לא ניתן לומר כי הושקעו משאבים חריגים מצדם של התובע ובאת הכוח המייצגים (ראו והשוו: עניין מנדליון, בפסקה 9; ת"צ (מחוזי מר') 16-06-6541 שפירא נ' עיריית ראשון לציון, פסקה 43 (4.3.2018)). כן ראו פסקה 37 להחלטת בית המשפט קמא).

32. לבסוף, יצוין כי אומנם הוכרה בפסיקה האפשרות להתחשב בכך שלא בוצעה פנייה מוקדמת טרם הגשת בקשה לאישור תובענה כייצוגית במסגרת קביעת שיעורי הגמול ושכר הטרחה (ע"א 8114/14 מרקיט מוצרי ייעול בע"מ נ' סונול ישראל בע"מ, פסקה 30 (5.8.2018); דנ"מ 5519/15 יונס נ' מי הגליל תאגיד המים והביוב האזורי בע"מ, פסקה 48(ד) (17.12.2019); עע"מ 624/20 קירשבולום נ' מדינת ישראל - רשות המיסים, פסקה 17 (1.5.2022)), אך כפי שקבע בית המשפט קמא, אינני סבור כי בנסיבות העניין מוצדק לעשות כן, במיוחד בהינתן קצב ההנגשה האיטי גם לאחר הגשת בקשת האישור דנן.

33. בשקלול כל האמור לעיל, דעתי היא כי יש להפחית במידת מה מסכומי הגמול ושכר הטרחה שקבע בית המשפט קמא, ולהעמיד את הגמול לתובע המייצג על סך של 100,000 ש"ח ואת שכר הטרחה לבאת הכוח המייצגת על סכום של 300,000 ש"ח (בתוספת מע"מ), תוך שמירה על היחס אותו קבע בית המשפט קמא. יצוין כי סכום זה גבוה ביותר מפי שניים מהסכום שהיה מתקבל אילו הייתה מופעלת במלואה שיטת האחוזים ביחס לעלות ההנגשה (176,000 ש"ח), ואולם הוא עדיין נמוך משמעותית מהסכום שפסק בית המשפט קמא בהתבסס על עלות הפרויקט הייעודי (640,000 ש"ח), ומהווה כמחצית מהסכום שהיה מתקבל אילו שיטת האחוזים הייתה מופעלת במלואה ביחס לעלות הכוללת של הסדר הפשרה (כ-815,000 ש"ח).

לפני סיום

34. אחרוג ממנהגי, ואתייחס בקצרה להערות חברתי וחברי בחוות דעותיהם.

הערתה העיקרית של חברתי, השופטת רות רונן (פסקאות 2-8 לחוות דעתה), מרחיבה ביחס לקשיים הכרוכים בעצם הכללת הטבה מהסוג של "יזום פרויקט ייעודי" (להבדיל מהטבה של "הנגשה עודפת") במסגרת הסדר פשרה בתביעת הנגשה. הערותיה

של חברתי בהקשר זה מקובלות עליו במלואן, ויש לקרוא אותן ואת האמור בפסקאות 22 ו-23 לחוות דעתי בצוותא חדא.

דברים דומים אמורים ביחס להערתו השנייה של חברי, המשנה לנשיא נעם סולברג (פסקאות 9-12 לחוות דעתו). אכן, התועלת הממשית שצומחת לקבוצה ולציבור מרכיביו השונים של הסדר הפשרה, ובכללם ייזום פרויקט ייעודי, היא שיקול עיקרי בפסיקת הגמול ושכר הטרחה. ממילא ככל שהתועלת הממשית הצומחת לקבוצה ולציבור מרכיב כזה או אחר (ובכלל זה ייזום פרויקט ייעודי) נמוכה יותר או מעוררת קושי (בהינתן טיבו של הסעד), כך גם הגמול ושכר הטרחה שראוי לפסוק לטובת מגישי ההליך הייצוגי – והדברים ידועים ומקובלים.

קושי רב יותר אני מוצא בהערתו הראשונה של חברי, המשנה לנשיא סולברג, המסתייגת מקביעת מסמרות באשר לאפשרות המוצעת להתייחס לעלות ההנגשה כבסיס להפעלת שיטת האחוזים לצורך חישוב הגמול ושכר הטרחה.

השימוש בעלות ההנגשה (הן הנגשה לפי החוק והן "הנגשה עודפת") כבסיס לתחשיב הגמול ושכר הטרחה לפי שיטת האחוזים הועלתה על ידי כחלופה אפשרית, בוודאי שלא הכרחית, המוסיפה על "ארגז הכלים" העומד לשיקול דעת בית המשפט. בתוך כך, הוספתי הסתייגות לפיה לרוב יהיה מדובר בבסיס חישוב נמוך, שעל בית המשפט לשיקול בזהירות, שכן הוא "עלול לעשות עוול למגישי בקשת האישור, באשר אין הוא משקף באופן הולם את התועלת מההנגשה". על רקע זה ציינתי כי "בהיעדר הסכמה לכך מצד מגישי בקשת האישור, לרוב לא ניתן לדאות בעלות ההנגשה בסיס הוגן לשימוש בשיטת האחוזים" (פסקה 18 לחוות דעתי. וראו גם פסקאות 26 ו-27(ג) לחוות דעתי). במענה להשגות חברי על חלופה זו בפסקאות 4-8 לחוות דעתו, אציין, בתכלית הקיצור, כי עיקר הקושי שמתעורר ביחס ל"הסדרה עתידית", נובע מהיעדר היכולת לכמתה באופן אמין, בעוד עלות ההנגשה, שנועדה לפצות בגין העבר, היא הוצאה בהווה (או בעתיד הקרוב) הניתנת להערכה יחסית בנקל; כי עלותה של פעולה היא מדד אפשרי (לרוב, על הצד נמוך) לתועלת שצומחת לנמען של פעולה (במובן זה שהנשיאה בעלות זו נחסכת ממנו); כי למרות כל האמור בפסקה 7 לחוות דעת חברי, התחשבות בעמדת מגישי ההליך הייצוגי ביחס לאופן חישוב הגמול ושכר הטרחה לא רק שאינה פסולה לפי הדין הקיים, אלא שהמחוקק קבע במפורש כי "רשאי בית המשפט להתחשב בהמלצה מוסכמת שהוגשה לו על ידי הצדדים לעניין זה" (סעיף 19(ו) לחוק); וכי הצעת חוק, שעודנה מתעצבת, כל עוד לא התקבלה, אינה חוסמת את האפשרות להתייחס לעלות ההנגשה כבסיס להפעלת

שיטת האחוזים. עוד אעיר כי במקרה דנן ניתן במסגרת הסדר הפשרה גם סעד של הנגשה (מהסוג של עמידה בדרישות החוק); הוצגה לנו עלותה הכוללת (כ-1.1 מיליון ש"ח); ובחוות דעתי אף התייחסתי אליה לגוף הדברים (ראו פסקאות 29 ו-33 לחוות דעתי) – על כן אינני רואה בהתייחסות לנושא זה משום הרחבה שלא לצורך של היריעה.

35. סוף דבר: אם תישמע דעתי, נורה על קבלת הערעור, כך ששיעורי הגמול ושכר הטרחה יעמדו על 100,000 ש"ח ו-300,000 ש"ח (בתוספת מע"מ), בהתאמה. ככל שטרם שולם, העירייה תעביר בתוך 14 ימים ממתן פסק דין זה את סכום הגמול במלואו ו-80% משכר הטרחה. יתרת שכר הטרחה תשולם לאחר הודעת העירייה, המגובה בתצהיר, כי השלימה את כל התחייבויותיה על פי הסדר הפשרה, ומתן אישור מתאים על ידי בית המשפט קמא. עוד אציע, כי בשים לב לסוגיות העקרוניות שהתעוררו במסגרת פסק דין זה, כל צד יישא בהוצאותיו בגין הליך הערעור.

עופר גרוסקופף
שופט

השופטת רות רונן:

1. אני מסכימה עם חוות דעתו של חברי, השופט ע' גרוסקופף. לצד זאת, אבקש להוסיף מספר מילים באשר להתחייבויות שניתנות במסגרת הסדרי פשרה על ידי נתבעים בהליכים ייצוגיים, המוסיפות על דרישות הדין.

2. כפי שציין חברי, בשנים האחרונות התגבשה בהליכים ייצוגיים פרקטיקה לפיה בתביעות הנגשה, לצד תיקון הפרות הוראות הדין הרלוונטיות – וחלף מתן פיצוי כספי צופה פני עבר – מתחייב הנתבע לנקוט בפעולות הנגשה מעבר לנדרש על פי הדין (להלן: הטבות בעין). במסגרת זו ניתן לעמוד על שני סוגים עיקריים של הטבות: האחד, כונה על ידי חברי "הנגשה עודדפת" – קרי הוספת אמצעי הנגשה לטובת הקבוצה מעבר לדרישות הדין בעניין נושא התובענה הייצוגית; והשני, המכונה "יזום פרויקט ייעודי" – עוסק בהתחייבות הנתבע לביצוע פרויקטים ייעודיים המשרתים את חברי הקבוצה או את

הציבור הרחב (להרחבה על סוגי ההטבות, ראו: חוות דעתו של חברי, בפסקאות 19-21). יובהר כי הטבות בעין יכולות להינתן במסגרת הסדרי פשרה הן על ידי גופים פרטיים, הן על ידי רשויות ציבוריות.

במקרה דנן התעוררה השאלה האם ובאיזה אופן יש להתחשב בהתחייבות של רשות ציבורית למתן הטבות בעין לצורך פסיקת גמול ושכר טרחה כתביעות הנגשה. מענה לשאלה זו נגזר בין היתר מעניין אחר – והוא עד כמה מבקש בית המשפט לעודד הטבות כאלה במסגרת הסדרי פשרה. כך, ככל שבית המשפט סבור כי מדובר בתופעה רצויה שיש לעודדה – הוא ייטה להתחשב יותר בהתחייבויות אלה לצורך קביעת גמול ושכר טרחה. זאת, מתוך רצון לתמרץ תובעים מייצגים ובאי-כוח לנסות לקדם גיבוש של הסדרים כאלה במהלך המשא ומתן המתנהל עם הרשות. מנגד, ככל שהוא סבור שמדובר בתופעה שאינה רצויה – כך יפחת משקלן של אותן התחייבויות בחישוב התשלומים האמורים.

3. בחינת הסוגיה במקרה שלפנינו נוגעת להתחייבויות של רשויות ציבוריות. לצורך בחינת סוגיה זו נבחין תחילה בין הטבות שעניינן ייזום פרויקט ייעודי לבין אלה מסוג הנגשה עודפת. כפי שציין חברי, כאשר מדובר בייזום פרויקט ייעודי, יש להביא בחשבון, בראש ובראשונה, כי פרויקט מסוג זה עלול להיות בעל זיקה חלשה מן הרצוי לסעד העיקרי המבוקש בהליך הייצוגי. כמו כן, לא אחת אין חפיפה (ודאי לא חפיפה מלאה) בין חברי הקבוצה המיוצגת – שהם קבוצת הנפגעים בשמה הוגש ההליך הייצוגי – לבין האוכלוסייה לה מיועד ייזום הפרויקט ואשר עתידה ליהנות ממנו. דברים אלה באים לידי ביטוי גם בענייננו – כאשר התובענה הייצוגית נושא הדיון עסקה בהנגשת תחנות אוטובוס עבור בעלי מוגבלויות; ואילו הפרויקט הייעודי אליו התחייבה המערערת בהסדר הפשרה נוגע להקמת מתחם ציבורי לכלל האוכלוסייה שבו יוצבו גם מתקני משחק וכושר ייעודים המתאימים לאנשים עם מוגבלות. מאפיינים אלה של פרויקטים ייעודיים מעוררים מספר קשיים לא מבוטלים – שאל חלקם התייחס גם חברי.

4. ראשית, כבכל עניין הנוגע לפעילותה של רשות ציבורית – אין להתעלם מכך שאין לה משאבים כספיים "משל עצמה". הרשות מופקדת על כספי הציבור המיועדים למכלול רחב של צרכים ציבוריים, אשר נתונים מטבעם וטיבם למגבלות תקציביות – שהרי "השמיכה היא קצרה". בתוך מסגרת מוגבלת זו, נדרשת הרשות לקבוע סדרי עדיפויות – ולהכריע אילו מבין הפרויקטים האפשריים ברצונה לקדם; ביצועם של אילו פרויקטים יידחה למועד אחר; ואילו פרויקטים אינם מצדיקים קידום כלל. בהינתן

המגבלת התקציבית – קידומו של פרויקט אחד כרוך בהכרח בויתור על פרויקט אחר (או למצער בדחייתו) (בג"ץ 3472/92 ברנד נ' שר התקשורת, פ"ד מז(3) 143, 154 (1993); בג"ץ 3071/05 לוזון נ' ממשלת ישראל, פ"ד סג(1) 1, 34 (2008)).

בהינתן דברים אלה, מתחדד הקושי אפוא ביצירת מעין "מסלול עוקף" לקידום פרויקטים באמצעות הסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות. התחייבות לביצוע פרויקט במסגרת זו – יהיה חשוב וראוי ככל שיהיה – תבוא בהכרח על חשבון יוזמות ציבוריות אחרות, שייטכן שחשיבותן רבה יותר; או שלנוכח מכלול השיקולים הרלוונטיים, יש להעדיף עתה את קידומן. מכאן, הכרה בכך כי עצם הגשתה של תובענה ייצוגית עשויה להצדיק כשלעצמה מתן עדיפות תקציבית לפרויקט מסוים על פני צרכים ציבוריים מתחרים – מעוררת לכל הפחות קושי.

5. זאת ועוד. מתן משקל משמעותי להתחייבות לביצוע פרויקטים ולעלות ביצועם, כפי שהצדדים מעריכים אותה, לצורך חישוב הגמול ושכר הטרחה, עלול ליצור תמריץ לתמחר פרויקטים בעלות גבוהה מזו הנדרשת בפועל; או להשקיע באותם פרויקטים סכומים גבוהים יותר מאלה שהרשות הייתה בוחרת להשקיע בהם אלמלא הסדר הפשרה. הטעם לכך הוא שהתחשיב אותו עורכת הרשות ביחס לביצוע הפרויקט במסגרת הסדר הפשרה, מביא בחשבון גם את התועלת הכלכלית הכרוכה מבחינתה בסילוק התובענה הייצוגית הרלוונטית. זאת, הן בהיבט של הוצאות ההתדיינות, הן מבחינת הסיכונים הכרוכים בניהול ההליך. במצב דברים זה הרשות עלולה להסכים להשקיע תקציב גדול מזה שהייתה מקצה בנסיבות רגילות לאותו הפרויקט, בין היתר, כאמצעי להביא לסיום ההליך ולהפחתת הסיכונים הנלווים לו. מן העבר השני, התובע המייצג ובאי-כוחו עלולים לנסות להביא להגדלת עלות הפרויקט ככל האפשר (או למצער לניפוח מסוים של התמחור שלו). זאת מתוך תקווה שעלות זו תשמש בדרך זו או אחרת בסיס לפסיקת הגמול ושכר הטרחה להם הם יהיו זכאים.

6. הסדרי פשרה במסגרתם מתחייבת הרשות להקים פרויקט עלולים ליצור תמריץ שלילי נוסף: רשויות יעדיפו שלא לקדם מיוזמתן פרויקטים ציבוריים, אלא "לשמר" יוזמות אפשריות כ"קלפי מיקוח" לצורך משא ומתן במסגרת הסדרי פשרה עתידיים. חשש זה מתחדד לאור העובדה שאין הכרח לקיומה של זיקה מהותית בין הבעיה נושא התובענה הייצוגית (הפרת ההוראה החוקית הנטענת) לבין הפרויקט שאליו מתחייבת הרשות במסגרת ההסדר. במצב דברים זה, עיתוי הקמת הפרויקט אינו נגזר בהכרח מצרכי

תקציב או מתכנון ארוך טווח, אלא עלול להיות תוצר של שיקולים אסטרטגיים ומשא ומתן.

בנוסף, קיים קושי לדעת האם הפרויקט אליו התחייבה הרשות במסגרת ההסדר – או פרויקט דומה לו – היו יוצאים ממילא אל הפועל, במוקדם או במאוחר, גם אלמלא הסדר הפשרה. אם אלה הם פני הדברים – יש בכך כדי להשפיע על מידת התועלת לציבור כתוצאה מאותה התחייבות של הרשות במסגרת ההסדר (תועלת שבאה אולי לידי ביטוי בעיקר בהקדמת ביצוע פרויקט שממילא היה מתבצע).

7. לעומת זאת, בכל הנוגע להנגשה עודפת – פני הדברים הם שונים. אמנם, חלק מן ההערות שפורטו לעיל יפות גם כאשר עסקינן בהטבה מסוג זה. כך, גם במקרים אלה מדובר בכספי ציבור; וגם כאן עשויה ההנגשה החורגת מהוראות הדין – הכרוכה אף היא בהקצאת משאבים – "לעקוף" הוצאות דרושות אחרות ולבוא על חשבון צרכים ציבוריים אחרים. יחד עם זאת, בין שני סוגי ההטבות קיים הבדל מהותי. כך, בניגוד לייזום פרויקט ייעודי – הנגשה עודפת מאופיינית, ככלל, בזיקה ישירה וברורה לבעיה העומדת בליבת ההליך הייצוגי. כפועל יוצא מכך, על פי רוב האוכלוסייה הנהנית מאותה הנגשה – חופפת, במידה זו או אחרת, לחברי הקבוצה המיוצגת. בכך, מקבלת ההנגשה העודפת – החורגת מהגבולות שנקבעו בדין לעניין ההנגשה – אופי "פיצויי". הנגשה כזו דומה לרכיב הפיצוי הכספי המתווסף לא אחת לסעד של אכיפת הדין בהליך הייצוגי: תחת קבלת פיצוי כספי צופה פני עבר, זוכים חברי הקבוצה המיוצגת, חלקם או כולם – למעין "פיצוי" צופה פני עתיד בעניין נושא התובענה.

במקרים אלה מתקחה גם החשש כי ההנגשה העודפת הייתה יוצאת אל הפועל אף אלמלא ההליך הייצוגי (באופן המצמצם כאמור את מידת התועלת לקבוצה). זאת שכן כאשר הרשות לא עמדה מלכתחילה בחובת ההנגשה המוטלת עליה על פי הדין – חובה שבגינה הוגשה התובענה הייצוגית – סביר להניח כי היא לא הייתה נוקטת מיוזמתה בהנגשה העודפת החורגת מעבר לדרישות אלה.

כך, העובדה כי ההנגשה העודפת ניתנת ביחס לנושא שהוא בעל זיקה ברורה לנושא התובענה הייצוגית; ובדרך כלל גם לחברי הקבוצה המיוצגת – כולם או חלקם – מהווה שוני רלוונטי בין שני סוגי ההטבות. זאת, באופן המצמצם במידה ניכרת חלק מן הקשיים המאפיינים הטבות בדמות ייזום פרויקטים ייעודיים.

8. בעניין זה מתבקשת גם הבחנה נוספת ביחס להטבות בעין הניתנות במסגרת הסדרי פשרה (בין אם מדובר בהנגשה עודפת, ובין אם בייזום פרויקטים ייעודיים) – וזאת בשים לב לזהות הנתבע – קרי, להבחנה בין התחייבותה של רשות לבין התחייבות דומה של נתבע פרטי.

כפי שצוין לעיל, וכפי שגם ציין חברי – הקושי המרכזי בהתחייבויותיה של הרשות נעוץ במגבלות התקציביות החלות עליה; ובהיותה נאמן לכספי הציבור, המיועדים למטרות ציבוריות מגוונות ומתחרות. לעומת זאת, כאשר מדובר בנתבע פרטי, עסקינן בגורם הפועל גם לשמירת האינטרסים הפרטיים שלו ולמימושם (ראו: אסף הראל גופים ונושאי משרה דו-מהותיים 56 (2019)). בפרט, מדובר במי שמבקש להשיא את רווחיו ותועלתו האישית, ולא במי שפועל משיקולי הקצאת משאבים ציבוריים. בהתאם לכך, התחייבות כזו או אחרת של הנתבע במסגרת הסדר פשרה (בין אם בהנגשה עודפת או בפרויקט ייעודי) אין משמעה כי היא תבוא בהכרח על חשבון טובת הנאה אחרת הניתנת לציבור או ללקוחותיו של הנתבע. למעשה, כדי להעניק את ההטבה, סביר להניח כי ייעשה שימוש על ידי הנתבע במקורות מימון נוספים, בדגש על רווחיו.

במאמר מוסגר יוער כי גם כאשר מדובר בנתבע "פרטי", קיים חשש כי עלויות ההטבה "יגולגלו" בסופו של דבר אל הצרכן או הלקוח. ואולם, חשש זה קיים ביחס לכל פיצוי או חיוב המוטל על נתבע כאמור, ואינו ייחודי לפרויקטים שאליהם הוא מתחייב או להנגשה עודפת. חששות אחרים נובעים מהשימוש שהנתבע עשוי לעשות בהטבה (לצורכי פרסום); ומהאפשרות שמדובר בהטבה שהנתבע היה מעניק ממילא לציבור לקוחותיו מטעמים שיווקיים. אולם אין מקום במסגרת פסק הדין דנן להתייחס בפירוט לחששות כאלה – שכן הנתבע בענייננו הוא רשות ציבורית ולא גוף פרטי.

9. אם כן, בראי מכלול האמור לעיל, יש לבחון את השאלה האם ובאיזו מידה נדרש בית המשפט להתחשב בהטבות בעין אליהן מתחייבות רשויות במסגרת הסדרי פשרה, במסגרת פסיקת גמול ושכר טרחה בהסדרים כאלה.

חברי הבחין לעניין זה בין הטבות של ייזום פרויקט ייעודי לבין אלה הנוגעות להנגשה עודפת. הבחנה זו נשענה בעיקרה על הקשיים שמעורר ייזום פרויקט ייעודי בשני מישורים: מישור אישור הסדר הפשרה ומישור קביעת הגמול ושכר הטרחה – אשר אינם מתעוררים, או מתעוררים במידה פחותה, כאשר מדובר בהנגשה עודפת.

לעניין קביעת הגמול ושכר הטרחה, קבע חברי כי בבוא הערכאה הדיונית לפסוק גמול ושכר טרחה בתביעות הנגשה כשהסעד שניתן הוא סעד של הטבה בעין (בין אם ייזום פרויקט ייעודי ובין אם הנגשה עודפת) דרך המלך היא קביעתם על בסיס "השיטה הגלובלית", מכוחה נקבעים הגמול ושכר הטרחה על יסוד הערכה כוללת של מכלול השיקולים הרלוונטיים. מסקנה זו מקובלת גם עליי. חברי הוסיף כי לשיטתו ככל שמדובר ברכיב ההנגשה (בין אם הנגשה מכוח החוק ובין אם הנגשה עודפת) קיימת אפשרות, במקרים מתאימים לפי שיקול דעת בית המשפט, לעשות שימוש ב"שיטת האחוזים", כאשר לצורך קביעת בסיס התחשיב ניתן להשתמש בעלויות ההנגשה (ובלבד שאין בכך כדי לעשות עוול למגישי בקשת האישור). אבהיר כי אינני מחווה כל עמדה לעניין תוספת זו.

אוסף מצדי כי במקרים שבהם יש להחיל את השיטה הגלובלית כשהסעד שניתן הוא סעד של הטבה בעין – ראוי להביא בחשבון, בין מכלול השיקולים הנדרשים (ובכללם אלה עליהם עמד חברי, למשל בפסקאות 17 ו-25 לחוות דעתו), גם את סוג ההטבה שניתנה; את השאלה האם יש לעודדה אם לאו; וכך גם את שאלת זהות הנתבע.

10. לבסוף, בכל הנוגע ליישום פסיקת הגמול ושכר הטרחה במקרה דנן, מקובלת עליי מסקנתו של חברי בהתאם לניתוח שערך. אמנם, נקודת המוצא היא כי ערכאת הערעור אינה נוטה להתערב בשיקול הדעת המסור לערכאה הדיונית בהחלטות מסוג זה (אף שבהליכים ייצוגיים מתחם ההתערבות רחב יותר בהשוואה לנהוג בהליכים אזרחיים אחרים; ראו: ע"א 4067/24 ויטולי נ' בנק דיסקונט לישראל, פסקה 11 (19.3.2025); ע"א 1387/23 גינדי נ' הולמס פלייס אינטרנשיונל בע"מ, פסקה 7 (18.12.2023)).

עם זאת, בענייננו עולה מעיון בהחלטת בית משפט קמא כי פסיקת הגמול ושכר הטרחה נשענה בעיקרה על שיטת האחוזים. כך, אף שהדבר לא נאמר במפורש – סכומם הכולל של תשלומים אלה נקבע הלכה למעשה בשיעור של 16% משווי הפרויקט הייעודי אותו התחייבה המערערת לבצע במסגרת הסדר הפשרה שגובש בין הצדדים. ואולם, משהגיע חברי לכלל מסקנה – שכאמור אני מצטרפת אליה – כי במקרים מסוג זה יש להעדיף את השיטה הגלובלית על פני שיטת האחוזים, הרי שאין מנוס מהתערבות בהחלטת בית משפט קמא בהיבט זה. זאת, בראש ובראשונה בשל החשיבות להתוויית יישומה של שיטה זו במקרים כבענייננו.

11. בשולי הדברים אציין, כי לאחר כתיבת דברים אלה הובאה לעיוני חוות דעתו של חברי, המשנה לנשיא נ' סולברג. כאמור בפסקה 9 לעיל, גם אני איני סבורה כי יש מקום לטעת מסמרות באשר לשאלת השלכת עלויות הביצוע של ההנגשה לעניין אופן חישוב הגמול ושכר הטרחה בהתייחס להטבה בעין מסוג זה.

רות רונן
שופטת

המשנה לנשיא נעם סולברג:

1. תמים-דעים אני עם חברי, השופט ע' גרוסקופף, כי דין הערעור – להתקבל. אף אני סבור כי דרך החישוב המתאימה בנסיבות העניין היא השיטה הגלובלית, ולא שיטת האחוזים, כך ששיעורי הגמול ושכר הטרחה לתובע המייצג ובאת כוחו – יופחתו במידת מה, ומתווה תשלומם יהיה כמפורט בפסקה 35 לחוות דעתו של חברי. בשולי דבריו – הערות אחדות.

מיקוד השאלה הצריכה להכרעה: אופן פסיקת גמול ושכר טרחה בנוגע לסעד של 'הטבה בעין' – על דרך של יזום פרויקט יעודי – בתובענות ייצוגיות בתחום ההנגשה

2. ענייננו בהסדר פשרה שאושר במסגרת תובענה ייצוגית בתחום ההנגשה. כפי שמבהיר חברי, בפשרות בתובענות ייצוגיות מסוג זה – קרי, תובענות ייצוגיות המוגשות לפי פרט 9 לתוספת השניה לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות ייצוגיות) – התגבשה בשנים האחרונות פרקטיקה של מתן הטבות בעין, חלף סעד של פיצוי כספי בגין הפרות העבר. הטבות אלו, עניינן בהנגשה, וחברי מסווגן לשני סוגים: "הסוג האחד, הוא הוספת אמצעי הנגשה לטובת הקבוצה מעבר למתחייב על פי הדין (להלן: הנגשה עוזפת); הסוג השני, הוא ביצוע פרויקטים ייעודיים המשרתים את טובת הקבוצה או הציבור (להלן: יזום פרויקט יעודי)" (פסקה 19 לחוות דעתו; ההדגשות הוספו – נ' ס').

3. טעם רב מצאתי בסיווג זה של חברי, ודווקא בשל כך – סבורני כי מוטב לנו לדבוק בו, ולתחום לפיו את הכרעתנו בנסיבות העניין (באופן דומה, לגבי הטבה בעין על דרך של "הקמת מתחם ייחודי" במסגרת תובענה ייצוגית בתחום ההנגשה, ראו: ע"א 7088/23 מאור נ' חברת גני יהושע בע"מ (26.3.2024) (להלן: עניין גני יהושע)). אם כן,

בנדון דידן, כפי שמציין גם חברי, מדובר בהתחייבות להקים מתחם ציבורי לכלל האוכלוסייה, שיכלול גם מתקני משחק וכושר יעודיים המותאמים למבוגרים וילדים עם מוגבלות בניידות; דהיינו, הטבה בעין מן הסוג השני, של יזום פרויקט יעודי – כאשר הגמול ושכר הטרחה לתובע המייצג ובאת-כוחו, התבקשו ביחס לרכיב זה בהסדר הפשרה (ראו פסקה 3 לחוות דעתו של חברי, וכן פסקאות 8-11 להחלטת בית המשפט המחוזי). קביעותיו של חברי באשר לאופן פסיקת הגמול ושכר הטרחה בכל הנוגע לסעד זה שבהסדר הפשרה שבענייננו – מקובלות עלי במלואן. אשר להטבות בעין מן הסוג הראשון – סוגיה שאינה מצריכה את הכרעתנו כאן ועכשיו – מוטב כי נימנע מלטעת בה מסמרות בגדרי הליך זה. אסביר.

סעד בעין מסוג 'הנגשה עודפת' בתובענות ייצוגיות בתחום ההנגשה

4. לצד הדיון בשיטה המתאימה לחישוב הגמול ושכר הטרחה בנוגע לסעד של יזום פרויקט יעודי – שאליו, כאמור, מצטרף אני בהסכמה – הרחיב חברי, השופט גרוסקופף, את היריעה והתייחס גם לאופן פסיקת הגמול ושכר הטרחה בהתייחס לסעד של הנגשה עודפת. בתמצית, לשיטת חברי, בשונה מהטבות בעין מסוג של יזום פרויקט יעודי, "מבחינה עיונית, אין מניעה כי עלותה של ההנגשה העודפת (בצירוף עלות ההנגשה לפי החוק) תהווה את בסיס החישוב לצורך הפעלת שיטת האחוזים" (פסקה 26 לחוות דעתו); זאת, כאשר על-פי הצעתו, הפעלה כאמור של שיטת האחוזים באשר לסעד של הנגשה עודפת, תתאפשר אך בכפוף להסכמת מגישי בקשת האישור (ראו שם, וכן בפסקאות 18 ו-27(ג)).

5. דומני, כי הצעה זו של חברי, באשר לאפשרות לעשות שימוש בשיטת האחוזים כך שעלויות ההנגשה יִנְקְפוּ לבסיס החישוב – חידושיה עמה, ואינה פוסעת בהכרח במשעולי ההלכה שנפסקה ככלל לגבי סעדים מסוג הסדרה עתידית (לרבות הסדרה עתידית 'עודפת') בתובענות ייצוגיות. כפי שנקבע, "בתובענות ייצוגיות בהן הסעד היחיד שניתן נוגע להסדרה עתידית שיטת האחוזים לא תהיה, ככלל, השיטה הראויה לפסיקת שכר טרחה, והוא יקבע לרוב בשיטה הגלובלית" (רע"א 1394/24 אופטיקה הלפרין בע"מ נ' זיס, פסקה 30 (24.4.2025) (להלן: עניין אופטיקה הלפרין); ראו גם, זה לא מכבר, אף בעניין תביעות נגזרות: ע"א 679/24 חיים נ' חג'ג', פסקה 20 (2.3.2026)). כך הוטעם שם:

"התחשבות בהסדרה עתידית בעת קביעת בסיס החישוב תפחית באורח ניכר את האחידות והוודאות שמספקת שיטת האחוזים, ותאפשר לצדדים להסדר הפשרה לעצב את הסדר הפשרה באופן שיגדיל את סכום הגמול ושכר הטרחה בצורה

מלאכותית, ותוך ניתוק הזיקה בינו לבין היקף התועלת הגלומה בהסדר הפשרה.

מסקנה זו עולה גם מהפסיקה אשר עסקה ביישום שיטת האחוזים. כבר בעניין רייכרט, בו עוגנה שיטה זו, נקבע כי היא מתאימה למקרים בהם ניתן סעד כספי או סעד הניתן לכימות כספי [...]. בפסיקה הודגש לא אחת כי שיטת האחוזים אינה השיטה הבלעדית לפסיקת גמול ושכר טרחה, ובמקרים בהם לא ניתן לכמת במונחים כספיים את ערכו של הסעד שניתן, אין מקום להשתמש בה. [...] כזה הוא המקרה הטיפוסי של הסדרה עתידית, ואף מסיבה זו, אין מקום לשנות את בסיס החישוב בהסתמך על הסדרה עתידית שערכה אינו ניתן לכימות" (עניין אופטיקה הלפרין, פסקאות 28-29).

6. אכן, על-פני הדברים, לצד ההלכה שנפסקה ככלל לגבי סעדים מסוג של הסדרה עתידית, ניתן, באופן עקרוני, לאחוז בעמדה שלפיה יש מקום להחריג מתחולתה באופן קטגורי סעדים מסוג של הנגשה – אם הנגשה על-פי דרישות החוק, אם הנגשה 'עודפת'. ברם, מסופקני אם העניין שעל הפרק הוא האכסניה המתאימה לחידוש המוצע. כאמור, אין חולק כי סוגיית פסיקת הגמול ושכר הטרחה בהתייחס לסעד של הטבה בעין מסוג הנגשה עודפת, להבדיל מסעד של הטבה בעין מסוג יזום פרויקט יעודי – אינה נחוצה לצורך הכרעה בערעור דנן (ראו למשל פסקה 21 לחוות דעתו של חברי); אעדיף להותירה לעת מצוא, כשתהיה חיונית להכרעה, לאחר דיון ממצה.

7. מבלי למצות, אציין רק, כי על פני הדברים, הצעתו של חברי – מעוררת קושי, בשני היבטים עיקריים.

ראשית, מסופקני אם הפעלת שיטת האחוזים על דרך של כימות עלויות ההנגשה לצורך בסיס החישוב, עולה בקנה אחד עם הוראות חוק תובענות ייצוגיות, המתווה את השיקולים לפסיקת גמול ושכר טרחה לתובע המייצג ובא כוחו, ובראשם: "התועלת שהביאה התובענה הייצוגית לחברי הקבוצה" (סעיף 23(ב)(1) לחוק תובענות ייצוגיות). לא למותר לציין, כי שיטות החישוב השונות לפסיקת גמול ושכר טרחה הן יצירות הפסיקה, וברי כי פסיעה בדרך חישוב זו או אחרת – כפופה לשיקולים שהיתווה המחוקק בעניין זה, וצריכה להעשות לאורכם.

שנית, באשר ל'ריפוי' הקושי באמצעות התניית מנגנון זה בהסכמת מגישי בקשת האישור: כזכור, לדברי חברי – שהיה ער לקושי בדרך החישוב המוצעת – הפעלת שיטת האחוזים על דרך של זקיפת עלויות ההנגשה בבסיס החישוב, תיתכן אך בכפוף להסכמת מגישי בקשת האישור; לדבריו, "השימוש בנתון זה כבסיס התחשיב עלול לעשות עוול

למגישי בקשת האישור, באשר אין הוא משקף באופן הולם את התועלת מההנגשה (כך, במיוחד, ביחס להנגשה לפי דרישות החוק). לפיכך, בהיעדר הסכמה לכך מצד מגישי בקשת האישור, לרוב לא ניתן לראות בעלות ההנגשה בסיס הוגן לשימוש בשיטת האחוזים" (פסקה 18 לחוות דעתו של חברי; ההדגשות הוספו – נ' ס'; ראו גם: שם, פסקאות 26 ו-27(ג)). להשקפתי, בהליך הייצוגי, גמול ושכר טרחה אינם בבחינת 'פרפראות' המוגשות לתובע המייצג ובא כוחו כקינוח לאחר הסעודה, ואין לראות בהם מעין 'עניין פרטני', הסכמי, שבין הצדדים לבין עצמם. לא בכדי, מורה אותנו המחוקק, כי לצורך אישור הסדר פשרה, בית המשפט אינו כפוף ל"המלצה מוסכמת שהוגשה לו על ידי הצדדים" בכל הנוגע לשיעורי הגמול ושכר הטרחה (סעיף 19(ו) לחוק תובענות ייצוגיות). כך בכלל, כך בענייננו; סבורני, כי הסכמת מגישי בקשת האישור לעשות שימוש בעלות ההנגשה כבסיס התחשיב לצורך הפעלתה של שיטת האחוזים – אינה יכולה 'להכשיר', גם ברמה המהותית, גמול ושכר טרחה שאינם משקפים באופן הולם את התועלת הממשית שהצמיחה התובענה הייצוגית לחברי הקבוצה. כפי שכבר הדגישה הפסיקה, "פסיקת גמול ושכר טרחה חורגת מעניינם הפרטני של הצדדים להליך וטומנת בחובה השלכות רחב הנוגעות לתחום הייצוגי כולו" (ע"א 689/16 נסאר נ' עיר השעשועים בע"מ, פסקה 14 (7.5.2018)).

8. ועוד זאת. עיון בהצעת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 16), התשפ"ד-2024, ה"ח הממשלה 1272 (להלן: הצעת החוק), מעלה כי הסדרתה של סוגיה ספציפית זו – של אופן פסיקת הגמול ושכר הטרחה בתובענות ייצוגיות בתחום ההנגשה – אף מצויה בחציו של המחוקק (בהכנה לקריאה שניה ושלישית, נכון למועד כתיבת שורות אלו). על הפרק, במסגרת הצעת החוק – הסדרה שונה, שקשה לנתקה ממכלול ההסדרים והשינויים הרלבנטיים המוצעים שם (בפרט, ראו: הצעת החוק, עמודים 1293-1298). מכל מקום, ומבלי לנקוט עמדה באשר לתוכנה של הצעת החוק ולהידרש לפרטיה, סבורני כי די בעצם ההסדרה ש'בקנה', במסגרת חקיקה ראשית, כדי ליתן משנה תוקף להסתייגותי מפסיקה עקרונית ומחודשת בסוגיה זו, שאינה נחוצה להכרעה בגדרי הערעור דנן.

על הזיקה שבין שלב אישור הסדר הפשרה ובין שלב פסיקת הגמול ושכר הטרחה

9. עד כה ביקשתי לשרטט את קווי הגבול שבין 'רציו' ובין 'אוביטר' בנסיבות ענייננו; הצטרפתי בפה מלא לקביעות חברי הנמנות עם זה הראשון, הסתייגתי מקביעותיו הבאות בגדרו של האחרון. טרם סיום, אבקש להתייחס לסוגיה נוספת: הקשיים שעשויה לעורר הפרקטיקה של הטבות בעין מסוג של יזום פרויקט יעודי, וליתר דיוק –

הרלבנטיות של אלה ושקלולם הנדרש גם במסגרת שלב פסיקת הגמול ושכר הטרחה, ככל שנמצא לנכון לאשר את הסדר הפשרה.

10. חברי, השופט גרוסקופף, עמד על שני מישורים של קושי: המישור האחד, עניינו בזיקה החלשה שעלולה להתקיים בין סעדים מסוג של יזום פרויקט יעודי לבין הסעדים העיקריים המתבקשים בתובענות ייצוגיות מעין אלו, שעניינם בתיקון הפרת הדין, באכיפתו, ובהרתעה מפני הפרתו; המישור השני, נעוץ בכך שהכרה בפרוייקטים יעודיים מסוג זה, ככל שהם מתבצעים על-ידי הרשות המקומית – כבענייננו – משמעותה הלכה למעשה התערבות בשיקול הדעת המינהלי של הרשות בתעדוף הקצאת המשאבים המוגבלים לרשותה, אך בשל הסכמות שהושגו במסגרת הסדר פשרה בהליך ייצוגי זה או אחר (להרחבה, ראו פסקאות 22-23 לחוות דעת חברי). אף לעמדתי, בהטבות בעין מעין אלו, טמונים, ככלל, קשיים לא מבוטלים, ויש לתת עליהם את הדעת בבוא בית המשפט לבחון, בטרם יאשר הסדר פשרה, אם אכן מדובר ב"הסדר ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה" (סעיף 19(א) לחוק תובענות ייצוגיות; ההדגשה הוספה – נ' ס'). זאת, ביתר שאת, במקרים שבהם קבוצת האוכלוסיה שתפיק תועלת מאותם פרוייקטים יזומים, אינה מהווה בהכרח תקריב הולם של חברי הקבוצה המיוצגת (ראו והשוו: רע"א 2957/17 סופרגז חברה ישראלית להפצת גז נ' שוורצמן, פסקאות 42-39 (17.3.2024); כן ראו: סעיף 1(3) לחוק תובענות ייצוגיות, בדבר "מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין").

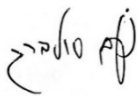
11. אכן, כדברי חברי, אין מדובר בשלב אישור הסדר הפשרה; "לא זוהי הסוגיה שהובאה לעיוננו" (פסקה 22 לחוות דעתו). מיקומנו הגיאומטרי בהליך הייצוגי, הוא בשלב פסיקת גמול ושכר טרחה לתובע המייצג ולבאת כוחו, לאחר שכבר אושר הסדר הפשרה. אולם, לדידי, דיון זה – ממשיך להיות רלבנטי גם בשלב הנוכחי, ואף נדרש. זאת שכן, קשיים אלה שעל בית המשפט לשוות לנגד עיניו בעת בחינת מתווה הפשרה גופו בשלב אישור הסדר הפשרה – אינם 'מתאפסים' ונעלמים כלא-היו ככל שנמצא לנכון לאשר את הסדר הפשרה, ועליהם להוסיף ולעמוד אל מול עיניו של בית המשפט גם בשלב פסיקת הגמול ושכר הטרחה, ולקבל ביטוי של ממש לצד יתר השיקולים המשמשים בעניין.

12. ודוק: לאחר שנמצא לנכון לאשר הסדר פשרה במסגרת תובענה ייצוגית, שלב פסיקת הגמול ושכר הטרחה איננו עוד 'לוח חלק' (Tabula rasa), והדיון בו מתקיים בזיקה להליך הייצוגי שקדם לו, תוך שקלול טיבה ומשמעותה של הפשרה שהושגה במסגרתו. יפים בהקשר זה דברי חברתי, השופטת ר' רונן, שנאמרו אמנם בנוגע ל'הסדרי

קופונים' בהתייחס לפשרה שנדונה באותה פרשה, אך ממחישים אותה זיקה – קיימת, נדרשת – שבין שלב אישור הסדר הפשרה ובין שלב פסיקת הגמול ושכר הטרחה לאחר שנמצא לנכון לאשרו:

"חרף הקשיים הכרוכים ככלל בהסדרי 'קופונים', והגם שדרך המלך לקביעת מנגנון פיצוי היא במתן סעד כספי לחברי הקבוצה, ישנן נסיבות בהן לא ניתן לעשות כן, ומשכך בתי משפט מאשרים גם הסדרים מסוג זה במסגרת פשרות בתביעות ייצוגיות [...]. הסדרים כאלה אינם עשויים מקשה אחת, ובמכלול השיקולים ניתן להגיע למסקנה כי מדובר בהסדר סביר והוגן. את הבעיות האפשריות הכרוכות בהסדרים אלה שצוינו לעיל, יש לקחת בחשבון – הן בשלב אישור ההסדר (שלגביו לא הועלו טענות לפנינו בערעור דנן); והן בשלב קביעת הגמול ושכר הטרחה לתובע המייצג ולבאי כוחו. [...] כדי לקבוע את הגמול ושכר הטרחה, יש לבחון את המשמעות של הסדר הפשרה, ובין היתר לבחון את התועלת הממשית הגלומה בו מבחינת חברי הקבוצה ואת השפעתו על הרתעה עתידית מפני הפרת החוק" (ע"א 1387/23 גינדי נ' הולמס פלייס אינטרנשיונל בע"מ, פסקאות 8-11 (18.12.2023); ההדגשה הוספה – נ' ס').

13. סוף דבר – תחילתו. פתחתי בגידור הסוגיה המונחת לפנינו בערעור זה. בכל הנוגע לנדרש להכרעתנו כאן – קרי, בשאלה מהי הדרך המתאימה לחישוב הגמול ושכר הטרחה בהסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות בתחום ההנגשה, אשר הסעד שניתן בהם הוא הטבה בעין מסוג של יזום פרויקט יעודי – אני מצטרף בהסכמה לעמדת חברי; הן לנימוקיה, הן למתכונת האופרטיבית באשר לשיעורי הגמול ושכר הטרחה ומתווה תשלומם. דעתי כדעתו. לגבי דידי, טוב נעשה אם בכך גם נחתום.

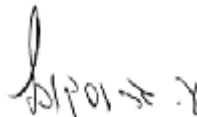
נעם סולברג
משנה לנשיא

הוחלט כאמור בפסקה 35 לפסק דינו של השופט עופר גרוסקופף.

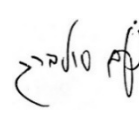
ניתן היום, י"א סיוון תשפ"ו (27 מאי 2026).

רות רוני
שופטת

עופר גרוסקופף
שופט

נעם סולברג
משנה לנשיא

